VILNIAUS UNIVERSITETAS

FILOLOGIJOS FAKULTETAS

LIETUVIŲ KALBOS KATEDRA

Ieva Daugėlaitė

Lietuvių filologijos studijų programa

Kalbos ypatybės ir vertinimas lyties aspektu socialiniame tinklalapyje „Facebook“

Bakalauro darbas

Darbo vadovė doc. dr. Vilma Zubaitienė

Ginti leidžiama_____

Vilnius, 2016

TURINYS

ANOTACIJA 3
1. ĮVADAS 4
1.1. Vyrų bei moterų kalbos skirtumai 7
1.2. Vertinimas: samprata, sąsaja su socialiniais tinklalapiais, funkcijos, identifikavimas 10
1.3. Elektroninis diskursas 11
2. VYRŲ KALBA SOCIALINIAME TINKLALAPYJE „FACEBOOK“ 14
2.1. Dažniausiai vartojami žodžiai 14
2.2. Daiktavardžių, veiksmažodžių, būdvardžių vartosena 15
2.3. Vyrų naudojamos grafinės priemonės emocijoms reikšti 16
2.4. Leksinės vertinimo raiškos priemonės 17
2.4.1. Neigiamai vertinami objektai 18
2.4.1.1. Visuomenės aktualijų kritika 18
2.4.1.2. Asmenų kritika 22
2.4.2. Teigiamai vertinami objektai 24
2.4.2.1. Kultūros aktualijos 25
3. MOTERŲ KALBA SOCIALINIAME TINKLALAPYJE „FACEBOOK“ 27
3.1. Dažniausiai vartojami žodžiai 27
3.2. Daiktavardžių, veiksmažodžių, būdvardžių vartosena 28
3.3. Moterų naudojamos grafinės priemonės emocijoms reikšti 29
3.4. Leksinės vertinimo raiškos priemonės 30
3.4.1 Neigiamai vertinami objektai 31
3.4.1.1. Visuomenės aktualijų kritika 31
3.4.1.2. Asmenų kritika 33
3.4.2. Teigiamai vertinami objektai 35
3.4.2.1. Kultūros aktualijos 35
4. VYRŲ IR MOTERŲ KALBOS YPATYBIŲ BEI VERTINIMO SOCIALINIAME TINKLALAPYJE „FACEBOOK“ PALYGINIMAS 37
IŠVADOS 40
LITERATŪRA 41
SUMMARY 45
PRIEDAI 46

Ieva Daugėlaitė. *Kalbos ypatybės ir vertinimas lyties aspektu socialiniame tinklalapyje „Facebook“. Bakalauro darbas*, vadovė doc. dr. Vilma Zubaitienė, Vilniaus universitetas, Lietuvių kalbos katedra, 2016, 51 p.

Raktažodžiai: kalbos ypatybės, vertinimas, socialinis tinklalapis „Facebook“, lyties aspektas

Anotacija

Šiame darbe analizuojama, kaip skiriasi vyrų ir moterų kalbos ypatybės bei vertinimo raiška socialiniame tinklalapyje „Facebook“. Tyrimui keliamas tikslas – patikrinti, kokia formalioji kalbos raiška būdinga, taip pat kokias leksines priemones vertindami tam tikrus objektus renkasi skirtingų lyčių atstovai. Tikslui pasiekti buvo sudaryti du tekstynai – vyrų ir moterų (bendra apimtis – 58 921 žodis), kuriuose kiekybinės bei kokybinės analizės metodais tiriamos abiejų lyčių formaliosios kalbos ypatybės, emocijoms reikšti naudojama grafinė raiška bei leksinės priemonės, kuriose atsispindi vertinimas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad esminių formaliosios kalbos skirtumų tarp skirtingų lyčių socialiniame tinklalapyje „Facebook“ nėra, tačiau paaiškėjo, kad skiriasi vyrų ir moterų aptariamos temos, taip pat moterys emocijas linkusios reikšti naudodamos daugiau grafinių ženklų. Vertinimo raiškos tyrimas rodo, kad vertindami tam tikrus objektus vyrai taip pat gana emocingi, tačiau ši ypatybė pasireiškia ne grafiniais ženklais, o šiurkštesnės konotuotos (žargoniškos) leksikos vartojimu. Vyrų kalboje nemažai lakoniškumo, šnekamosios kalbos bruožų, o moterys renkasi santūresnę leksiką, rašo apgalvotai, t. y. jų kalba panašesnė į rašomąją.

1. ĮVADAS

Darbo objektas. Šiame darbe nagrinėjamos socialinio tinklalapio „Facebook“ kalbos ypatybės ir vertinimo būdai lyties aspektu.

Darbo tikslas – ištirti vyrų ir moterų kalbinę raišką bei jos skirtumus socialiniame tinklalapyje „Facebook“; taip pat panagrinėti pasirinktų temų vertinimui vartojamą leksiką lyties aspektu.

Tikslui įgyvendinti keliami šie **uždaviniai**:

1) Išanalizuoti formaliąsias vyrų ir moterų kalbos ypatybes socialiniame tinklalpyje: nustatyti dažniausiai vartojamus žodžius, aptarti daiktavardžių, veiksmažodžių, būdvardžių vartoseną ir emocijoms reikšti papildomai vartojamą grafinę raišką.

2) Surinkti ir ištirti leksines vyrų bei moterų kalbos priemones, vartojamas socialiniame tinklalapyje vertinant asmenis, visuomenės ir kultūros aktualijas.

3) Palyginti moterų ir vyrų kalbinę raišką bei vertinimo strategijas socialiniame tinklalapyje „Facebook“.

Darbo struktūra. Bakalauro darbas sudarytas iš įvado, kuriame aprašomas darbo tikslas, uždaviniai, aptariama darbo struktūra, bakalauro darbo medžiagos tyrimo metodika, iškilusios problemos, ir dėstomosios dalies. Įvado pirmame skyriuje pateikiama ankstesnių mokslinių tyrinėjimų apžvalga, aptariami bendriausi vyrų ir moterų kalbos skirtumai. Antras skyrius skirtas vertinimo raiškai aptarti: analizuojama vertinimo samprata, sąsaja su socialiniais tinklalapiais, funkcijos, identifikavimas. Trečiame skyriuje aptariamas elektroninis diskursas: kaip jis skirstomas, kokia jo specifika ir būdingiausi bruožai.

Tiriamąją dalį sudaro keturi skyriai: *Vyrų kalba socialiniame tinklalapyje „Facebook“; Moterų kalba socialiniame tinklalapyje „Facebook“; Vyrų bei moterų kalbos ypatybių ir vertinimo socialiniame tinklalapyje „Facebook“ palyginimas*. Vyrų kalbai skirtame skyriuje analizuojamos formaliosios (dažniausiai vartojami žodžiai, daiktavardžių, veiksmažodžių, būdvardžių vartosena bei grafinės raiškos analizė) ir leksinės (neigiamo ir teigiamo vertinimo raiška) vyrų kalbos ypatybės socialiniame tinklalapyje „Facebook“. Antrame tiriamosios dalies skyriuje analizuojamos formaliosios (dažniausiai vartojami žodžiai, kalbos dalių bei grafinės raiškos analizė) ir leksinės (neigiamo ir teigiamo vertinimo raiška vyrų pasisakymuose) moterų kalbos ypatybės socialiniame tinklalapyje. Trečiame tiriamosios dalies skyriuje lyginamos ištirtos formaliosios ir leksinės vyrų bei moterų kalbos ypatybės ir vertinimo būdai. Tyrimo rezultatai apibendrinami išvadose.

Tyrimo medžiaga. Atliekant tyrimą naudojamasi socialinio tinklalapio „Facebook“ medžiaga. Šiame socialiniame tinklalapyje surinkta po 100 skirtingų vyrų (tekstyno apimtis – 30 107 žodžiai) bei moterų (tekstyno apimtis – 28 814 žodžiai) pasisakymų.

Tyrimo metodika. Bakalauro darbe naudojami kiekybinės ir kokybinės analizės bei gretinamasis metodai. Formaliosios kalbos ypatybės tiriamos naudojantis kompiuterine profesoriaus Laurence Anthony programa *AntConc*, skirta nedidelių tekstų analizei. Ši programa leidžia įkelti .txt formato tekstus ir nurodo tekstuose vartojamų žodžių dažnumą[1]. Dviejų sukurtų tekstynų (vyrų ir moterų pasisakymų) bendra apimtis yra 58 921 žodis. Tiriant formaliąją raišką pasirinkta tik žodžių analizė pagal kalbos dalis vyrų ir moterų komentaruose, taip pat trumpai aptariamos grafinės raiškos priemonės. Tiriant leksines kalbos ypatybes, atrenkami pasisakymai, kuriuose atsispindi tam tikro objekto teigiamas arba neigiamas vertinimas. Vėliau jie skirstomi į kategorijas (vienanares vertinimo raiškos priemones, daugianares konstrukcijas, vaizdingąją leksiką ir t. t.) ir atliekama kiekybinė (žodžių dažnumo) bei kokybinė vertinamosios leksikos analizė. Statistinė analizė atliekama naudojant programinę įrangą *Excel*, kuri leidžia kurti lenteles ir palyginti duomenis. Galiausiai atliekama vyrų bei moterų kalbos lyginamoji analizė.

Pagrindinė problema, iškilusi rašant darbą, buvo ta, kad socialinių tinklalapių lankytojai dažnai rašo be lietuviškų rašmenų, vartoja daug trumpinių, jų kalboje galima aptikti nemažai rašybos klaidų, o tai trukdo rinkti ir sisteminti pasisakymus *AntConc* programa. Taip pat socialiniuose tinklalapiuose daug grafinių elementų, kuriuos reikia ištrinti norint apdoroti ir susisteminti medžiagą. Tyrimo medžiagos rinkimą sunkina ir tai, kad daugumą pasisakymų tenka atmesti dėl trumpumo ir lakoniškumo.

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Tyrimų, kuriuose analizuojamos skirtingų lyčių kalbos ypatybės, yra nemažai. Anot Michelle’s E. Barton, Michaelo Tomasello (1994, 642), moterys ir vyrai laikosi skirtingų pokalbio plėtojimo strategijų. Taip pat moksliniais tyrimais patvirtinta, kad pokalbio metu vyrai ir moterys turi skirtingus tikslus: moterys siekia artumo, o vyrai – pabrėžti savo nepriklausomybę, autoritetą (Tannen, 1990, 182). Kristina Klimienė (2012, 4) tirdama vyrų ir moterų kalbą lietuviškuose publicistiniuose tekstuose pastebėjo, kad moterų straipsniai emocingesni, juose vartojama daugiau ištiktukų, jaustukų, šaukiamųjų ir klausiamųjų sakinių, o jų tekstai vaizdingesni. Panašių tyrimų yra atlikta pakanakamai daug (plačiau apie tai 1.1. skyriuje), tačiau visgi nėra aišku, ar vyrų ir moterų kalba taip pat skiriasi internete. Čia ypač svarbūs socialiniai tinklalapiai, kuriuose

[1] Programą galima legaliai atsisiųsti kūrėjo internetiniame tinklalapyje *http://www.laurenceanthony.net/software.html*.

žmonės bendrauja ir praleidžia vis daugiau laiko. Sharon Goodman, Davidas Graddolas (1997) internetą apibūdina kaip terpę, kurioje formuojasi naujas komunikacijos būdas, ir šio komunikacijos būdo poreikius tenkinanti ir jo veikiama kalbos atmaina (cit. pagal Ryklienė, 2000, 99). Rita Miliūnaitė (2008, 6) taip pat teigia, kad tinklaraščiai atspindi realiąją rašytinę vartoseną – rašančiųjų tekstai nėra norminami. Tokia ypatybė būdinga ne tik tinklaraščiams, bet ir socialiniams tinklalapiams. Rūta Janušonytė (2005, 15) pastebi, kad internete kai kurie kalbos, bendrojo etiketo reiškiniai vertinami kur kas laisviau. Tai lemia interneto ypatybės – neoficialus bendravimo internete pobūdis ir vartotojų lygybė, neatsižvelgiant į tikrąją socialinę padėtį. Kadangi internete vartojama kalba įvardijama kaip „atmaina“, taip pat netaisyti tekstai rodo realiąją vartoseną, svarbu ištirti, kokie skirtumai internetinėje kalboje, ypač socialiniuose tinklalapiuose, egzistuoja lyties aspektu. Tokių tyrimų, deja, trūksta, todėl šiame darbe siekiama plačiau išnagrinėti iki šiol mažai aptartą socialinių tinklalapių kalbą lyties aspektu.

Taip pat svarbu apžvelgti, kaip žmonės reiškia vertinimą. Janušonytė (2005) trumpai aptarė ir išskyrė tam tikras neigiamą bei teigiamą konotaciją turinčių žodžių kategorijas, kurias jaunimas renkasi internete vertindami vienus ar kitus objektus. Birutės Ryvitytės (2005) vertinimo raiškos lingvistinių knygų recenzijose tyrimas patvirtino, kad moterys ką nors vertindamos dažnai vartoja mažybinius žodžius. Rita Bakalnienė (2013) aptarė darybinę teigiamo emocinio vertinimo raišką lietuvių ir anglų kalbose bei lietuviškų deminutyvų atitikmenis K. Borutos romano „Baltaragio malūnas“ vertime į anglų kalbą. Saulius Damošius (2005) atliko tyrimą, kuriame nustatė, kad lietuvių autoriai mokslinio stiliaus tekstuose nėra linkę reikšti subjektyvios nuomonės cituojamo autoriaus atžvilgiu.

Taigi vertinimo raiška nėra naujas ar užmirštas mokslinių tyrimų objektas, tačiau matyti, kad atliekant tyrimus susitelkiama prie labai specifinių aspektų. Svarbu pabrėžti, kad socialiniai tinklalapiai yra neatsiejami nuo nuolatinio vartotojų ryšio palaikymo, o, kaip teigia Ryvitytė (2005, 96), viena svarbiausių vertinimo funkcijų yra kurti ir palaikyti rašančiojo ir skaitančiojo santykius. Tad nors vertinimo raiškos ir Lietuvoje itin populiaraus socialinio tinklalapio „Facebook“ sąsajos yra glaudžios, nepavyko surasti nė vieno tyrimo, kuris plačiau aptartų šio ar kito socialinio tinklalapio vertinimo būdus, ypač vertinamąją leksiką.

Apibendrinant galima teigti, kad darbų, tiriančių tiek internetinės kalbos skirtumus lyties aspektu, tiek analizuojančių socialiniams tinklalapiams būdingą vertinimo raišką, neaptikta. Šiame tyrime bandoma atsakyti į klausimus, kurie iki šiol nėra plačiai aptarti kituose moksliniuose darbuose: moterų ir vyrų kalbos skirtumai socialiniame tinklalapyje, vertinimo raiškos būdai ir galimybės ir kt.

1.1. Vyrų bei moterų kalbos skirtumai

Visuomenėje egzistuoja nuomonė, kad vyrai kalba kur kas mažiau už moteris, o tokie įsitikinimai dažnai netgi tampa anekdotinių situacijų objektu. Tačiau moksliniais tyrimais patvirtinta, kad šis stereotipas turi realų pagrindą: mokslininkė Victoria Leto de Franciso ištyrė, kad vyrai iš tiesų kalba mažiau nei moterys (de Franciso, 1998, 182). Tokio pobūdžio tyrimas buvo pakartotas beveik po 10 m., o jo rezultatai vėlgi leido patvirtinti šią prielaidą. Tyrimo metu buvo išaiškinta, kad moterys per dieną pavartoja dvigubai daugiau žodžių nei vyrai: moters žodžių vidurkis yra apie 20 000, o vyro − tik 7 000 žodžių (Brizendine, 2007, 259).

Tačiau leksikos skirtumai ne tik kiekybiniai. Jau 1922 m. Otto Jespersenas tyrinėdamas vienos Karibų tautos kalbą įžvelgė, kad vyrų ir moterų žodyno žodžiai skiriasi maždaug dešimtadaliu: skiriasi kūno dalių pavadinimai, giminystės terminai ir t. t. (cit. pagal Klimienė, 2012, 7). Jespersenas (1922) rašė, kad moterys labiau linkusios hiperbolizuoti, dažniau renkasi intensyvumą pabrėžiančius būdvardžius kaip *siaubingas, baisus, neįtikėtinai gražus* ir pan. (cit. pagal Haas, 1979, 620). Kita mokslininkė Robin Lakoff mano, kad moterų kalboje atsiskleidžia moterų bejėgiškumas, priklausymas nuo vyro, o kalba yra iš anksto parengta (Lakoff, 1975, 12–25). Ji išskyrė moterims būdingus specifinius bruožus: taisyklinga gramatika, mažai humoro, specifiniai būdvardžiai, dažnas hiperbolizavimas, ryški intonacija, mandagumas, dažnas citavimas ir t. t. Iš esmės moterų bendravimui, taip pat ir kalbai, būdingas didesnis švelnumas, subtilumas. Janet Holmse teigia, kad mažybinių žodžių gausa priklauso ir nuo psichologinio veiksnio: moterims kur kas svarbesnė emocinė bendravimo funkcija, adresatų ir pašnekovų jausmai, todėl moterys savo kalbą švelnina įvairiais eufemizmais bei mažybinėmis formomis (Holmse, 1998, 467).

Minėtasis bejėgiškumas ir priklausymas nuo vyro itin gerai atsispindi klausiamųjų sakinių vartosenoje. Moterys, užduodamos klausimus, pasitikrina, ar yra teisingai suprantamos, ir tai daro beveik tris kartus dažniau nei vyrai (Talbot, 1998, 37). Tai reiškia, kad moterims itin svarbi tiek tikslinga komunikacija, tiek ryšys su adresatu. Taip pat ši ypatybė įtvirtina tam tikrą moters, kaip mandagios ir prisitaikančios būtybės, socialinį vaidmenį visuomenėje. Naujausi moksliniai darbai padėjo išsiaiškinti, kaip šią ypatybę suvokia abi lytys. Johnas Gray ir Barbara Annis (2014) atliko tyrimą, kurio metu išaiškėjo vyrų ir moterų požiūris į tokį dažną moteriškosios lyties atstovių klausinėjimą. 70 % apklausos dalyvių vyrų teigė, kad moterys iš tikrųjų klausinėja per dažnai. Kai kurie vyrai manė, kad tai ne tik apsunkina komunikaciją, bet ir lėtina pokalbio progresą, taip pat atidedamas sprendimų priėmimas. Kiti teigė, kad dažnas klausinėjimas yra tarsi ženklas, kad moterys

pernelyg stengiasi kontroliuoti komunikacijos aktą. Nors moterys pripažino, kad užduoda daug klausimų, bet tai supranta kaip efektyvų bendradarbiavimą, keitimosi idėjomis skatinimą (Annis; Gray, 2014, 157). Taigi skiriasi ne tik bendravimo pobūdis, bet ir lyčių požiūris į jų bendravimo strategiją.

Moterų ir vyrų kalbų tyrimuose keliama prielaida, kad lyčių kalbos tokios skirtingos, jog jas galima vadinti skirtingais dialektais. Sociologė Deborah Tannen teigia, kad šių dialektų skirtumus lemia nevienodas vyrų bei moterų požiūris į santykius: vyrams svarbūs hierarchiniai santykiai, poreikis toje hierarchijoje dominuoti, o moterims santykiai yra tarsi būdas rasti palaikymą, sukurti artimus ryšius (Tannen, 1990, 14). Tokia tendencija atsispindi ne tik kalboje, bet ir laikysenoje vykstant komunikacijai, t. y. kūno kalboje: moterims reikalinga mažesnė asmeninė erdvė, todėl prie pašnekovo jos priartėja gana arti. Tačiau vyrams būtina didesnė asmeninė erdvė, tarp savęs ir pašnekovo jie stengiasi palaikyti atstumą (Canary; Dindia, 1998, 258). Tai paaiškina, kodėl moterys yra linkusios priklausyti grupei, dažnai vartoja tokius įvardžius kaip *mes*, *mūsų*, *mums*, o vyrams svarbi nepriklausomybė ir individualumas (Eckert; McConnell-Ginet, 2003, 135).

Mokslininkė Karen F. Pridham (2001) apibrėžė tam tikras vyrų ir moterų pokalbio plėtojimo strategijas: klausinėjimo, pritarimo ir dėmesingo klausymosi, pertraukimo, prieštaravimo, juokavimo, tylos (cit. pagal Galinskaitė, 2011, 1). Strategijose atsispindi minėtasis vyrų požiūris į hierarchinius santykius ir moterų pastangos sukurti glaudų tarpusavio ryšį. Anot Pridham (2001), vyrai klausinėja rečiau nei moterys, nes tokiu būdu kyla grėsmė jų statusui, o moterys klausinėja daugiau, kadangi tai atspindi norą bendradarbiauti. Panašiai suvokiama ir tyla: vyrams tyla siejasi su dominavimu, o moterys ją interpetuoja kaip susidomėjimo tam tikra tema trūkumą (cit. pagal Galinskaitė, 2011, 2).

Moterys stengiasi bendrauti taikiai, palaikyti teigiamą pokalbio linkmę, joms svarbus pašnekovo atsakas, kad, sulaukusios palaikymo, galėtų tęsti pokalbio temą, o vyrai linkę ignoruoti savo pašnekovą, jiems atsakas nebūtinas (Maltz, 1988; Pilkington, 1992) (cit. pagal Klimienė, 2012, 9). Kalbėdamos su draugėmis ar kitomis pašnekovėmis moterys ypač siekia palaikyti ir būti palaikomos, todėl itin derinasi viena prie kitos (Coates, 2004, 87), tuo tarpu vyrams kur kas svarbiau išlaikyti autonomiją bei nepriklausomybę (Tannen, 1990, 49). Tai dar viena priežastis, kodėl moterų leksika yra švelnesnė, mandagesnė, o vyrų, priešingai, griežtesnė ir agresyvesnė, dažniau sukelianti konfliktines situacijas. Priešingai nei moterys, vyrai labai aiškiai išreiškia prieštaravimą, nevengia keiktis ir atvirai rodyti savo nepasitenkinimą, todėl jų kalboje dažnesni neiginiai. Moterys linkusios sutikti ir pritarti, nes laikosi teigiamos reakcijos strategijos (Maltz, 1982, 425).

Tokiam vyrų dominavimui viešojoje gyvenimo sferoje turi įtakos ne tik temų suskirstymas, kas yra berniukiška, o kas mergaitiška, bet ir susodinimas pagal lytį, skirtingas bendravimas, didesnis

mokytojų dėmesys berniukams, nes manoma, kad jie labiau išdykę ir mažiau klusnūs (Swann, 1998) (cit. pagal Klimienė, 2012, 13). Tad kalbos skirtumus lemia ir visuomenės požiūris į skirtingas lytis, kuris tampa nevienodo mergaičių ir berniukų auklėjimo pagrindu bei priežastimi.

Svarbu šiek tiek plačiau aptarti minėtąjį moterų kalbos subtilumą ir vyrų šiurkštumą, kadangi tai kone pats ryškiausias lyčių kalbų, kaip skirtingų dialektų, bruožas. Daugelis autorių sutinka, kad vyrams būdingesnis slengo vartojimas nei moterims (Labov, 1966; Levine & Crockett, 1966) (cit. pagal Vinton, 1994, 554). Lakoff (1975, 50) pastebi, kad vyrai frustracinėse situacijose linkę vartoti tokias žargonybes kaip *šūdas*, *velniava*, o moterys nepasitenkinimą išreiškia kur kas švelnesne leksika, pvz., *O Dieve, siaubas*, *absurdas*. Lakoff (1975, 56) taip pat pastebėjo, kad moterims kur kas svarbiau tinkamai pavartoti tokius žodžius kaip *ačiū*, *prašau*. Tačiau Peteris Farbas (1974, 99) teigia, kad kuo toliau, tuo dažniau moterys pradeda vartoti tokią leksiką, kuri anksčiau joms buvo tabu.

Aptariant moterų ir vyrų kalbos skirtumus peršasi prielaida, kad šiek tiek skiriasi jų kalbos funkcijos: moterims kalba reikalinga kaip emocinio ryšio sukūrimas su pašnekovu, poreikis būti išgirstoms ir pačioms pažinti adresatą, o vyrams kalba būtina kaip priemonė tikslingai veiklai, pagalba sprendžiant iškilusias problemas, t. y. kalba padeda surinkti trūkstamą informaciją. Tad skirtingos funkcijos yra vienas iš veiksnių, kodėl moterys kalba daugiau, jų leksika švelnesnė, o vyrų bendravimas pasižymi konkretumu ir lakoniškumu.

Mandagi, rami moterų bendravimo taktika, apgalvoti pasisakymai ir vyrų impulsyvumas bei kartkartėmis išreiškiama verbalinė agresija neabejotinai turi įtakos abiejų lyčių kalbos taisyklingumui. Kalbininkė Jenny Cheshire nustatė, kad vaikystėje ir paauglystėje mergaitės šneka taisyklingiau nei berniukai, o suaugusios moterys nestandartines gramatines formas ir neįprastą leksiką vartoja beveik keturis kartus rečiau nei vyrai (Cheshire, 1997, 37).

Prie vyrų ir moterų kalbos ypatybių tyrinėjimo prisidėjo Mary M. Talbot. Ji pabrėžė ne psichologinių, bet fiziologinių veiksnių įtaką skirtingų lyčių kalbos skirtumams. Talbot nustatė, kad mergaitės ne tik pradeda anksčiau kalbėti, bet ir rečiau turi kalbos sutrikimų. Taip pat kalbininkės iniciatyva atliktas labai reikšmingas tyrimas, kurio metu nustatyta, kad už moterų kalbą atsakingi kairysis ir dešinysis smegenų pusrutuliai, o už vyrų – tik kairysis. Jei šis kalbos centras būtų pažeistas, moterų kalba sutriktų ne taip stipriai kaip vyrų (Talbot, 1998, 10).

Labai svarbu paminėti ir tematikos įtaką kalbai. Vilmos Bijeikienės ir Andriaus Utkos tyrimu buvo atskleista, kad politikai dažnai vartoja žodžius, susijusius su valdžia, valdymu, teisiniais klausimais ir pinigais, o moterys politikės dažnai kalba apie šeimą, vaikus, sveikatą ir socialinius reikalus (Bijeikienė; Utka, 2006, 80–84). Tačiau tokios ypatybės būdingos ne tik politikams. Jennifer

Coates teigia, kad moterys apskritai linkusios tarpusavyje aptarti žmones ir jausmus, o vyrai kalba apie įvairius įvykius ir dalykus (Coates, 1998, 228), t. y. vyrams svarbiau žinoti faktus, o moterims – įsigilinti į kasdienio gyvenimo rūpesčius, vidinį pasaulį. Tad Bijeikienės ir Utkos tyrimo išvados yra universalios ir būdingos abiems lytims nepriklausomai nuo profesijos. Tačiau su tematika susijusių nedidelių leksinių skirtumų galima aptikti ir tarp tos pačios lyties atstovų. Ištirta, kad moters kalbai įtakos turi šeiminė padėtis, kadangi, atsižvelgiant į ją, moterų kalboje atsiranda daugiau su namų sfera ir t. t. susijusių žodžių, kurių mažiau yra vienišų moterų kalboje (Gal, 1978, 148). Taigi tematika lemia ne tik lyčių, bet ir skirtingą socialinę ar šeiminę padėtį užimančių žmonių kalbos skirtumus.

Peteris Johnas Trudgillas 1974 m. atliko sociolingvistinį tyrimą, kuriame nustatė, kad visose socialinėse grupėse moterys vartoja labiau standartines, taisyklingas formas nei vyrai (cit. pagal Cruttenden, 1979). Per pastaruosius dešimtmečius moksliniai tyrinėjimai atskleidė, kad moterų bei vyrų leksikos skirtumai dar labiau padidėjo (Alami; Sabbah; Iranmanesh, 2013). Kyla klausimas, kas galėjo lemti tokias tendencijas? Ieškant atsakymo svarbu paminėti išaugusią interneto reikšmę. Virtualiame pasaulyje drąsiau buriasi bendraminčiai. Kad bendrauti būtų paprasčiau, 20 a. pačioje pabaigoje buvo sukurti pirmieji socialiniai tinklalapiai – interaktyvi interneto struktūra, vienijanti tam tikrą, bendrų interesų turinčią narių grupę, nuo kurios priklauso konkrečios svetainės turinys (Rutkauskienė; Gudonienė, 2010, 4). Kaip galima tikėtis, tyrinėjant socialinius tinklalapius pastebimi labai ryškūs skirtumai tarp vyrų bei moterų pasisakymų – vyrų kalboje dominuoja politikos, automobilių, sporto, internetinių žaidimų tematika, o moterys linkusios aptarti vaikus, grožį, sveikatą, socialines problemas. Kadangi vyrų ir moterų interesų sritys skiriasi, natūralu, kad skiriasi ir pasisakymuose vartojama leksika (pvz., vyriškuose pasisakymuose pastebima su technikos sritimi susijusi leksika, o moteriškuose pasisakymuose tokios leksikos beveik neaptinkama). Plačiau internetas, kaip terpė naujai kalbos atmainai formuotis, aptariamas 1.3. skyriuje.

1.2. Vertinimas: samprata, sąsaja su socialiniais tinklalapiais, funkcijos, identifikavimas

Vertinimo samprata yra gana sudėtinga ir nevienoda, kadangi skirtingi autoriai pabrėžia skirtingus dalykus. Tačiau aiškų ir logišką apibrėžimą pasiūlė Susan Hunston bei Geoffas Thompsonas. Anot jų, vertinimas − kalbančiojo / rašančiojo nusistatymas, pozicija, požiūris arba jausmai reiškinių arba propozicijų, apie kurias jis kalba, atžvilgiu. (Hunston; Thompson, 2000) (cit. pagal Damošius, 2007, 51). Tokia vertinimo samprata bus remiamasi ir tolesniuose skyriuose.

Socialiniai tinklalapiai ir nuomonės, taip pat vertinimo, reiškimas yra neatsiejami dalykai. Tai galima paaiškinti gana paprastai. Socialinių tinklalapių pagrindinė paskirtis yra sukurti terpę įvairiems žmonėms bendrauti, dalintis įspūdžiais, o nuomonės reiškimas yra vienas iš būdų šiai žmonių tarpusavio sąveikai plėtotis. Socialinių tinklalapių lankytojai kalba apie jiems aktualius dalykus ir šiuose pasisakymuose dažnai atsispindi tam tikras vertinimas. Po pasisakymu esanti komentarų skiltis skatina ir provokuoja grįžtamąjį ryšį bei kelia naujas diskusijas. Kaip teigia Ryvitytė, viena iš vertinimo funkcijų yra kurti ir palaikyti rašančiojo ir skaitančiojo santykius (Ryvitytė, 2005, 96). Skirtingai nuo vertinimo literatūroje, socialiniuose tinklalapiuose egzistuoja minėtasis grįžtamasis ryšys. Tad pagrindinis vertinimo socialiniuose tinklalapiuose tikslas siejasi su komunikacijos poreikiu: sulaukti pritarimo, išgirsti kitų žmonių nuomonę, patiems būti išgirstiems, iškelti į viešumą visuomenėje klestinčią neteisybę, susirasti bendraminčių ir t. t. Apskritai vertinimas ir nuomonės reiškimas sudaro labai didelę viso socialinio tinklalapio turinio dalį. Vertinimas turi būti įtikinantis, patraukiantis skaitantįjį į savo pusę, todėl reikalauja originalių minčių ir gebėjimo naudotis kalbos priemonėmis. Jame atsispindi ne tik rašančiojo nuomonė, bet ir socialinių tinklalapių komunikacijos pobūdis, tematika, t. y. vertinimo analizė padeda nustatyti šiuose tinklalapiuose aptarinėjamas temas ir kitas ypatybes. Dėl šių priežasčių vertinimas yra itin naudinga medžiaga asmenų, besinaudojančių socialiniais tinklalapiais, kalbai tirti.

Hunston ir Thompsonas išskiria tris lingvistinio vertinimo identifikavimo (raiškos) aspektus: leksinį (pvz., konotuoti daiktavardžiai); gramatinį (pvz., aukštesnys laipsnis), teksto (pvz., neigiamas vertinimas egzistuoja visame tekste ar didesnėje teksto dalyje) (Hunston; Thompson, 2000) (cit. pagal Damošius, 2007, 52). Kadangi toks vertinimo analizės principas yra itin išsamus, aiškus ir lengvai pritaikomas, šia vertinimo identifikavimo (raiškos) klasifikacija bus remiamasi tolesniuose skyriuose.

1.3 Elektroninis diskursas

Kaip jau minėta, šiuolaikinėje visuomenėje internetas užima labai svarbią vietą. Nors pradinė interneto paskirtis buvo kaupti ar padėti surasti informaciją, vis labiau išryškėja interneto, kaip galimybės susisiekti ir bendrauti su kitais jo vartotojais, svarba. Tai reiškia, kad internetas sukuria ryšių tarp visų pasaulio žmonių tinklą. Interneto turinys – nesuvokiamai platus ir kiekvieną akimirką pasipildantis. Internete kiekvienas asmuo turi galimybę rinktis ir atrasti tai, kas jam aktualu: nesvarbu, ar tai būtų tam tikro pobūdžio informacija, ar ryšio užmezgimas su nauju žmogumi. Tai pagrindinė priežastis, kodėl į šį tinklą kasdien įsitraukia vis daugiau žmonų.

Bendravimas internete esti dvilypis. Kiekvienas vartotojas turi galimybę pasirinkti patogesnę bendravimo formą, o tai dar labiau padidina interneto populiarumą ir patrauklumą. Bendravimas internetu skiriamas į sinchroninį bei asinchroninį. Sinchroninio bendravimo savybė − bendravimas vyksta tiesiogiai, t. y. nors pašnekovai gali būti skirtinguose pasaulio kraštuose, komunikacija vyksta realiu laiku. Toks bendravimas gali vykti ne tik rašytine forma – vaizdo ar garso medžiaga suteikia galimybę bendrauti tiesiogiai. Sinchroninis bendravimas yra veiksmingas ir spontaniškas bei gali būti prilyginamas tiesioginei ir sakytinei kalbai. Tuo tarpu asinchroninis bendravimas egzistuoja tuomet, kai nesutampa pašnekovų nei laiko, nei vietos koordinatės (Ryklienė, 2000, 100). Ši bendravimo forma suvaržo mažiau, kadangi komunikacijos dalyviai turi daugiau laiko pagalvoti pries pradėdami bendrauti ar atsakydami, tačiau dėl ištęstumo pats bendravimas nėra toks veiksmingas kaip sinchroninis. Tokį bendravimą galima būtų prilyginti bendravimui laiškais, t. y. rašytinei kalbai.

Tiek sinchroninių, tiek asinchroninių bendravimo priemonių yra ne viena. Prie sinchroninių gali būti prisikirtos tiesioginių pokalbių svetainės, vaizdo ir garso konferencijos ir t. t. Asinchroninėmis bendravimo priemonėmis gali būti laikomas elektroninis paštas, balso paštas, forumas. Socialiniai tinklalapiai ypatingi tuo, kad sukuria galimybę bendrauti tiek sinchroniniu, tiek asinchroniniu būdu: pvz., socialinio tinklalapio „Facebook“ lankytojai kitam asmeniui gali tiek paskambinti (tiesioginis bendravimas), tiek palikti žinutę (netiesioginis bendravimas). Būtent dėl šios priežasties socialiniai tinklalapiai po truputį keičia pokalbių svetaines ir įvairaus pobūdžio konferencijas.

Visi internete vartojamos kalbos – elektroninio diskurso – tyrinėtojai sutaria, kad elektroninis diskursas turi ir sakytinės, ir rašytinės kalbos bruožų. Todėl vieni ją vadina sakytinės ir rašytinės kalbos hibridu (pvz., Collot, Belmore, 1993; Ferrera ir kt. 1991; Baron, 2000), kiti – kalbėjimu rašant (pvz., Davis, Brewer, 1997) (cit. pagal Ryklienė, 2000, 99).

Asta Ryklienė (2000, 100) išskyrė svarbiausius bruožus, kurie elektroninį diskursą sieja su rašytine kalba: a) tekstinė forma, b) ilgalaikiškumas, c) redagavimo galimybė, d) fiksuotumas, e) vietos koordinatės nesutapimas, kuomet laiko koordinatė gali ir sutapti, ir nesutapti. Tuo tarpu su sakytine kalba siejami šie elektroninio diskurso bruožai: a) dialogiška forma, b) kalbos spontaniškumas ir neparengtumas, c) žodžių trumpinimai, d) grafiniai ženklai, atstojantys paralingvistinius elementus (pvz., emocijas išreiškiantys jausmaženkliai). Apibendrinant galima daryti prielaidą, kad sinchroninis bendravimas internetu artimesnis šnekamajai kalbai, o asinchroninis – rašytinei. Tačiau, anot Ryklienės (2000, 102), į bendravimą internetu jo dalyviai vis dėlto dažniau žiūri kaip į procesą, vyksmą (sakytinė kalba), o ne įvykį (rašytinė kalba).

Kadangi pagrindinė bet kokio bendravimo priemonė yra kalba, labai įdomu paanalizuoti, kaip kalba yra veikiama interneto. Svarbu pastebėti, kad interneto kalba nėra vienalypė. Tai reiškia, kad joje galima aptikti visko: nuo bendrinės kalbos normas atitinkančių pasisakymų iki „šveplos“ (be lietuviškų rašmenų) kalbos, perpildytos žargono. Tam įtakos, be abejo, turi ir rašančiojo idiolektas – individualių kalbos ypatybių visuma, būdinga kuriam nors individui (Gaivenis; Keinys, 1990, 81). Tinklaraščių kalbą tyrusi Miliūnaitė (2008, 36) išskyrė tam tikrus veiksnius, kurie turi įtakos elektroninio diskurso specifikai: a) autoriaus socialiniai požymiai (amžius, socialinė padėtis, išsilavinimas), b) tematika. Anot jos, tinklaraščių (taip pat ir viso interneto) kalba yra kuriama be tarpininkų, netvarkoma, todėl sudaro visas galimybes tiesiogiai stebėti kuriamą ir funkcionuojančią kalbą. Miliūnaitė taip pat teigia, kad elektroniniam diskursui taip pat labai būdingas kalbos raiškos priemonių variantiškumas ir žargoninės kalbos apraiškos. Kalbos raiškos priemonių variantiškumas padeda sukurti gyvumo įspūdį ir yra sąmoningas autoriaus pasirinkimas. Tuo tarpu žargoninė kalba gali būti ir nesąmoninga – tokie asmenys tiesiog neturi rašymo įgūdžių. Galima daryti prielaidą, kad kiekvienas socialinis sluoksnis ir jam priklausantys individai pasižymi tam tikromis kalbos ypatybėmis. Savitos jos ir internete vartojamoje kalboje (Janušonytė, 2005, 12). Kad ir kaip bebūtų, elektroninio diskurso, kaip naujos kalbos atmainos formos, nagrinėjimas, yra gana naujas, todėl itin aktualus.

2. VYRŲ KALBA SOCIALINIAME TINKLALAPYJE „FACEBOOK“

Formaliųjų vyrų kalbos ypatybių socialiniame tinklalapyje „Facebook“ kiekybinė analizė remiasi *AntConc* programa gautais duomenimis, kuriuose tekstynas tiriamas pagal šiuos aspektus:

1) dažniausiai vartojamų žodžių sąrašu;
2) daiktvardžių, veiksmažodžių, būdvardžių vartosena;
3) grafinės raiškos tyrimu.

2.1 Dažniausiai vartojami žodžiai

Remiantis *AntConc* programa sudarytu 20 dažniausių žodžių sąrašu (žr. 1 lentelė), vyrų pasisakymuose daugiausiai vartojamų žodžių kalbos dalys yra nekaitomos: dalelytės (25 %), prielinksniai (20 %), jungtukai (30 %). Iš viso nekaitomos kalbos dalys sudaro net 75 % dažniausiai vartojamų žodžių sąrašo. Tuo tarpu kaitomos kalbos dalys – 2 veiksmažodžiai *būti, turėti* (10 %); 2 daiktavardžiai *metas, Lietuva* (10 %); įvardis *aš* (5 %) – sudaro tik 25 %. Kaip teigia Ineta Dabašinskienė, nekaitomos kalbos dalys yra siejamos su kuriamo diskurso ekspresyvumu, spontaniškumu, emocingumu (Dabašinskienė, 2009, 9), tad tokias tendencijas galima paaiškinti elektroninės kalbos sąsajomis su spontanine kalba.

Dažniausiai vartojamų žodžių sąraše atsispindi dar viena internetinės kalbos sąsaja su šnekamąja kalba. Anot Kazimiero Župerkos (1995, 45–46), sakytinės kalbos tekstams būdingesni sujungiamieji arba bejungtukiai sakiniai. Lentelės duomenys atskleidžia, kad būtent sujungiamieji jungtukai vyrų pasisakymuose socialiniame tinklalapyje „Facebook“ yra vartojami dažniausiai: *ir* (1116), *o* (234), *bet* (223) *ar* (185). Gana dažnas prijungiamasis jungtukas *kad* (377), bet jis dažniausiai vartojamų žodžių sąraše tik jis vienas. Tad aiškiai matyti, kad elektroniniame diskurse, kaip ir šnekamojoje kalboje, sujungiamieji jungtukai yra dažnesni nei prijungiamieji.

Taip pat 4 lentelėje matoma, kad vyrai beveik nevartoja įvardžių. Vienintelis į 20 dažniausiai vartojamų žodžių sąrašą patenkantis įvardis yra *aš*. Vietoj įvardžių vyrai dažniau renkasi reikšminį žodį: kaip galima matyti iš 4 lentelės, daiktvardžių yra daugiau nei įvardžių.

1 lentelė. **Vyrų dažniausiai vartojami žodžiai socialiniame tinklalapyje „Facebook“**

Žodis	Dažnumas
Ir	1116
Būti	410
Kad	377
Į	280
Tai	272
Su	235
O	234
Bet	223
Iš	218
Kaip	197
Ar	185
Lietuva	176
Ne	148
Turėti	148
Tik	138
Jau	132
Metas	131
Dar	129
Apie	125
Aš	107

2.2. Daiktavardžių, veiksmažodžių, būdvardžių vartosena

Shlomo Engelsonas Argamonas, Moshe Koppelis, Anat Rachel Shimoni teigia, kad vyrai pirmenybę teikia daiktavardžiams (Argamon; Koppel; Shimoni, 2002) (cit. pagal Rygnevič, 2007, 88). Tačiau, remiantis socialinio tinklalapio „Facebook“ tekstyno duomenimis ir surinkus 20 dažniausiai vartojamų daiktvardžių, veiksmažodžių ir būdvardžių (žr. 2 lentelė), galima daryti išvadą, kad vyrai socialiniuose tinklalapiuose vis dėlto labiau linkę vartoti veiksmažodžius. Jie sudaro daugiau nei pusę visų trijų lentelių žodžių – net 53,64 %. Vyrai dažnai vartoja tokius veiksmažodžius kaip *būti, turėti, reikėti*, kurie yra gana neapibrėžti. Taip pat socialiniame tinklalapyje dažniausiai vartojami veiksmažodžiai atspindi, kad vyrai linkę reikšti savo nuomonę: *manyti, atrodyti, nežinoti, patikti*, t. y. vertinimas socialiniuose tinklalapiuose itin aktualus (plačiau apie tai 2.4. skyriuje). Daiktavardžiai vartojami rečiau – 38,3 %. Jų pasirinkimas rodo, kokios temos labiausiai domina vyrus: matyti, kad vyrai dažnai aptaria Lietuvos politinę situacija, sportą ir t. t. Būdvardžiai užima tik labai mažą dalį – vos 10,54 % visų lentelės žodžių, t. y. socialiniame tinklalapyje vyrai nėra linkę aptarti tam tikrų vieno ar kito reiškinio ypatybių. Tad šis socialinio tinklalapio „Facebook“ tekstynas atspindi dar vieną bendrą

šnekamosios lietuvių kalbos tendenciją – pasak Juozo Pikčilingio, lietuvių kalba yra „veiksmažodinė“ ir veiksmažodis diskurse užima ypatingą vietą (Pikčilingis, 1971, 167). Šią ypatybę galima paaiškinti kalbėjimo sąlygų įtaka kalbos specifikai. Kadangi socialinių tinklalapių kalba yra labai panaši į šnekamąją (greito reagavimo reikalaujančios sąlygos: tiesioginis bendravimas, atsakymai, ir t. t.), vyrauja ekspresyvumas, labai natūralu, kad šį gyvumą perteikia būtent veiksmažodis, o ne kita kalbos dalis.

2 lentelė. **Daiktavardžių, veiksmažodžių, būdvardžių vartosena socialiniame tinklalapyje „Facebook“**

Daiktavardis	
Žodis	**Dažnumas**
Lietuva	176
Metas	131
Žmonės	85
Pabėgėliai	55
Krepšinis	53
Miestas	49
Vilnius	45
Europa	45
Karas	32
Atvejis	23

Veiksmažodis	
Žodis	**Dažnumas**
Būti	410
Turėti	148
Reikėti	104
Galėti	86
Pasakyti	49
Kalbėti	32
Atrodyti	31
Manyti	27
Nežinoti	21
Patikti	19

Būdvardis	
Žodis	**Dažnumas**
Naujas	46
Geras	43
Mažas	25
Sunkus	16
Puikus	16
Jaunas	13
Nelegalus	10
Eilinis	8
Neblogas	7
Normalus	7

2.3. Grafinė raiška

Socialiniams tinklalapiams, taip pat ir visam internetiniam bendravimui, yra būdinga ne tik leksinė, bet ir grafinė raiška. Grafinė raiška padeda autoriui ne tik veiksmingai atskleisti emocijas, bet ir yra puikus būdas atkreipti dėmesį į parašytą tekstą. Grafinės raiškos analizė atskleidžia, kad vyrai savo pasisakymuose socialiniame tinklalapyje „Facebook“ naudoja dviejų ar daugiau skyrybos ženklų kombinacijas, tačiau gana retai. Tai gali būti susiję su autoriaus idiolektu – vienam individui būdinga vartosena, apimančio visus jo šnekos įgūdžius, savitumus ir manierą (Kuhl, 2003, 4).

Socialiniame tinklalapyje rastos tokios ženklų kombinacijos (žr. 3 lentelė): du šauktukai (9,6 %), trys šauktukai (24,16 %), keturi šauktukai (1,6 %), šauktukas ir klaustukas (6,4 %), šauktukas, klaustukas ir šauktukas (1,6 %), daugtaškis (50 %), daugtaškis ir klaustukas (6,4 %). Tokia grafinė raiška laikoma paralingvistiniais elementais − grafiniais intonacijos imitavimo būdais (Ryklienė, 2000, 5). Kaip matyti, dažniausiai vyrai renkasi daugtaškį, kuriuo veikiausiai nori sukelti intrigą ar išreikšti

dvejonę. Taip pat galima pastebėti, kad vyrų tekstyne vyrauja šaukiamieji, o ne klausiamieji sakiniai. Tai rodo, kad socialiniame tinklalapyje vyrams svarbiau išreikšti savo poziciją, nuomonę, o ne diskutuoti su kitais žmonėmis.

Tam tikroms emocijoms išreikšti vyrai naudoja ir vadinamuosius jausmaženklius – dvitaškio ir uždaromojo skliausto kombinaciją, vaizduojančią šypsenėlę. Jausmaženklio paskirtis yra veiksmingai ir lengvai išreikšti kitam asmeniui draugiškumą, pritarimą, tačiau kartais vadinamoji „šypsenėlė“ gali būti ir ironijos atspindys. Jausmaženkliai perduoda ir tokią neverbalinę informaciją kaip veido išraiška, balso tonas ar gestas (Žalkauskaitė, 2012, 147) Iš viso rasti 6 jausmaženklių vartosenos pavyzdžiai, tačiau ne visi jie identiški: vieni rašantieji naudoja vieną, kiti du, o treti – net ir tris skliaustus. Skliaustų skaičius tarsi atitinka „pasitenkinimo“ ar gerų emocijų lygį. Kaip pastebi Gintarė Žalkauskaitė, jausmaženklis, vaizduojantis šypsenėlę, parašytas sakinio gale gali žymėti ir sakinio pabaigą – taškas po jo gali būti ir nebededamas (Žalkauskaitė, 2012, 118).

3 lentelė. **Vyrų vartojami grafiniai ženklai socialiniame tinklalapyje „Facebook“**

Skyrybos ženklas	**Dažnumas**
...	31
!!!	15
!	7
!!	6
...?	4
?!	4
!?!	1
!!!!	1

2.4. Leksinės vertinimo raiškos priemonės

Leksinės kalbos ypatybės yra labai įvairialypės, todėl jas tirti galima skirtingai. Šiame darbe leksinės ypatybės tiriamos atsižvelgiant į tai, kaip leksika padeda atskleisti vienokį ar kitokį rašančiojo vertinimą, t. y. leksinės ypatybės tiriamos vertinimo aspektu. Vertinant atsispindi ne tik palankus / nepalankus požiūris į tam tikrą reiškinį, iš vertinimo galima sužinoti ir apie patį žmogų: jo prioritetus, vertybes, išsilavinimą. Ryvitytė mano, kad rašančiojo nuomonė neišvengiamai remiasi ideologinėmis prielaidomis ir kartu kiekvienas vertinimo aktas atspindi bendrą visuomenės vertybių sistemą ir padeda tą sistemą kurti (Ryvitytė, 2005, 96). Kadangi socialiniuose tinklalapiuose renkasi labai skirtingi

žmonės, vertinimas taip pat įvairus: pvz., vienų žmonių vertinimuose atsispindi iškalbingumas, gebėjimas „žaisti“ kalba, įtaigumas, tuo tarpu kiti apsiriboja skurdžia, netgi vulgaria leksika. Vertinimo raiškos analizė tinkama leksinėms ypatybėms įvertinti dar ir dėl to, kad joje gerai atsispindi nuo leksikos neatsiejama tekstų tematika.

Svarbu paminėti, kad šiame darbe vertinimo raiškos priemonės skirstomos dviem būdais: visų pirma, atsižvelgiama, kiek narių jas sudaro: jos gali būti vienanarės (konotuoti kalbos dalių žodžiai), dvinarės, trinarės, keturnarės ir t. t. Taip pat vertinimas kartais gali egzistuoti tam tikroje teksto dalyje, pvz., visame sakinyje. Tokie atvejai socialiniame tinklalapyje „Facebook“ dažnai siejasi su vaizdingąja leksika. Vaizdingajai leksikai priskiriami perkeltine reikšme (metaforiškai ir metonimiškai) vartojami žodžiai, žodžių junginiai, žargonas, svetimybės, naujadarai ir pan. Taigi pateikiama ir vaizdingosios leksikos klasifikacija. Vertinimo raiškos priemonių lentelės suskirstytos pagal dažnumą: t. y. nuo dažniausiai iki rečiausiai vartojamų vertinimo raiškos priemonių.

Nors vertinimo raiška yra įvairi, vyrauja juodas / baltas vertinimo principas – t. y. vertinimas arba labai teigiamas, arba labai neigiamas. Pavyzdžiui, jei reiškiama nuomonė apie tam tikrą visuomenei aktualų įvykį, jo vertinimas bus vienareikšmis – pabrėžiami tik jo pliusai arba tik minusai. Tad šiame skyriuje tiriama neigiamo ir teigiamo vertinimo raiška vyrų pasisakymuose socialiniame tinklalapyje „Facebook“[2].

2.4.1. Neigiamai vertinimi objektai

Socialiniame tinklalapyje „Facebook“ vyrai neigiamai vyrų vertina įvairius dalykus: prastos kokybės automobilius, nepriimtinos santvarkos užsienio valstybes, netinkamai savo darbą atliekančias viešąsias įstaigas ir t. t., tačiau galima išskirti dvi pagrindines neigiamo vertinimo sulaukiančias objektų kategorijas: 1) visuomenės aktualijas; 2) tam tikrus asmenis ar žmonių grupes. Neigiamo vertinimo kriterijai ir raiška yra skirtingi, todėl apie kiekvieną atvejį reikia kalbėti atskirai, išskiriant, kokie aspektai vertinami, kokios raiškos priemonės pasirenkamos ir t. t.

2.4.1.1. Visuomenės aktualijų kritika

Žodžio reikšmėje gali atsispindėti ne tik pati tikrovė, bet ir tos tikrovės vertinimas – emocinis kalbančiojo santykis su pavadinamu daiktu ar reiškiniu (Gudavičius, 2007, 83). Vyrai, socialiniame tinklalapyje „Facebook“ reikšdami nuomonę visuomenei aktualių įvykių tematika, visų pirma, samprotauja, kaip vienas ar kitas reiškinys tiesiogiai ir neigiamai veikia paprastą pilietį, t. y. tą

[2] Toliau pateikiamų pavyzdžių kalba netaisyta.

socialinę grupę, kuriai priklauso jis pats. Kaip jau minėta, reikšdami nuomonę, žmonės gali išreikšti ir savo santykį su vienu ar kitu objektu, tad natūralu, kad daugiausiai dėmesio susilaukia būtent tie objektai, kurie tiesiogiai veikia ir turi glaudų ryšį su kalbančiuoju ar rašančiuoju. Kadangi žmonės linkę pabrėžti aktualias problemas, neigiamas vertinimas dažnai siejasi su vieno ar kito reiškinio žala piliečiams. Toliau pateikta ir panagrinėta keletas tokių pavyzdžių:

1. Neigiamai vertinant Vilniaus maratoną pastebima, kad šis visuomenei skirtas renginys ne tik sukelia nepatogumų, bet yra nemalonus akiai ir skatina alkoholio vartojimą viešose vietose: *Mane irgi* ***labai siutina*** […] *(tik jie* ***maukia alų, ėda karbonadą*** *ir* ***klauso aliukų****.; Senamieščio gyventojams yra* ***nepatogu*** *ir aš juos suprantu.*
2. Neigiamai vertinant lietuvišką žiniasklaidą pabrėžiama, kad ji yra nekompetentinga, nepatikima ir visiškai nesuteikia naudingos informacijos skaitytojui: *Esmė* ***neaiški*** *ir turim* ***kratinį*** *informacijos ir* ***neaišku*** *ar čia esmė SEL grupė, ar asmuo Egidijus* […]. *Lyg ir* ***bevertis*** *Delfio straipsnis, tačiau* ***man džiugu, nes tai rodo kad ir aš kada nors panorėjęs, galėsiu būt žurnalistu****; Kolegos V. Martišausko* ***savižudybė ir jos priežastys/aplinkybės yra gerokai mažiau svarbios ir neaprašomos vėlgi per tris puslapius kaip Užkalnio myžimas sau ant batų.***
3. Neigiamai vertinama Rusijoje įvykusi prekių blokada, dėl kurios kenčia liaudis: ***Gili piktdžiuga*** *ir yra svarbiausias jausmas, kurį nori sukelti Kremliaus* ***propagandininkas pusbadžiam Rusijos žmogui*** […].

Kaip galima pastebėti iš pateiktų pavyzdžių, neigiama vertinimo raiška neapsiriboja vien konotuotais būdvardžiais, veiksmažodžiais, daiktavardžiais ir t. t. Visa tekstyne rasta neigiamo vertinimo raiška (vienanarės priemonės, dvinarės konstrukcijos ir vaizdingoji leksika) pažymėta 4 lentelėje (žr. *Priedai*, 4 lentelė). Iš viso rasti 72 neigiamą vertinimą nurodantys leksiniai vienetai. Kaip jau minėta, raiška yra labai įvairi: nuo gana neutralaus ir įprasto būdvardžio *blogas* iki žargonizmo *vėmalinė*. Socialinis tinklalapis – vieša erdvė, žmonės sąmoningai suvokia, kad jų pasisakymas bus išgirtas, t. y. perduodama informacija vienaip ar kitaip nukreipta į skaitytoją. Tad emocinis vertinimas kaip žodžio reikšmės komponentas, vadinamoji konotacinė sema, – ne kalbančiojo tiesioginė reakcija, o sąmoningas pranešimas apie tokį emocinį santykį vartojant kalboje įtvirtintą, konvencionalizuotą raiškos būdą (Bakalnienė, 2013, 12). Kadangi viešoje erdvėje išsiskirti nėra lengva, taip pat santykių ir tuos santykius su tam tikrais objektais palaikančių asmenų įvairovė yra itin plati, tai paaiškina, kodėl asmenys renkasi tokią skirtingą vertinimąją leksiką.

Aptiktus neigiamo vertinimo leksinius vienetus galima suskirstyti į tris kategorijas: vienanares vertinimo raiškos priemones (įvairių kalbos dalių žodžiai), dvinares konstrukcijas ir vaizdingąją leksiką..

Didžiąją dalį neigiamo vertinimo raiškos priemonių sudaro vienanarės priemonės, t. y. pavieniai įvairių kalbos dalių žodžiai. Vyrai rašydami nori būti suprasti čia ir dabar, todėl jų pasisakymai, kaip ir sakytinėje kalboje, yra glaustesni, trumpesni nei įprastoje rašytinėje kalboje, pvz., knygose. Kaip teigia Župerka (1995), sakytinė kalba yra nekondensuota, dubliuoja gramatines formas, o tokios tendencijos pastebimos ir socialinio tinklalapio „Facebook“ kalboje. Dažniausiai kritikuodami visuomenės aktualijas vyrai renkasi būdvardžius. Apibūdindami neigiamas savybes vyrai daugiausia vartoja tokius žodžius kaip *tuščias, blogas.* Vartojimo kontekstai įvairūs, pvz., būdvardis *tuščias* gali būti tiek tiesioginės, tiek netiesioginės reikšmės: plg.: *Restoranai* […] *stovi* ***tušti*** ir *Yra dar vienas lygis – švietimo. Jis tebelieka visiškai* ***tuščias****, jame nėra jokios sistemos, jokio naratyvo, pasakojančio nuosekliai apie Lietuvos žydų istorija*. Pirmuoju atveju neigiamai vertinamos viešojo maitinimosi įstaigos, kuriose netinkamos higienos sąlygos, todėl restoranai yra tušti kaip erdvė, t. y. juose nesilanko žmonės. Tuo tarpu antruoju atveju kritikuojama švietimo sistema, kuri yra nevertinga, t. y. tuščia savo turiniu. Galima teigti, kad būdvardžiai dažnai vartojami dėl to, kad padeda greitai (kas svarbu socialinių tinklalapių kalboje), paprastai ir veiksmingai perteikti daikto ypatybes. Tai akivaizdu ir kituose vartosenos pavyzdžiuose: […] ***blogos*** *retorikos nešėja;* […] *apėmė* ***bloga*** *nuojauta*. Remiantis *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu* (2011), žodžio *blogas* reikšmė – ˙prastas, netikęs’, taip pat ˙turintis negerų, neigiamų ypatybių’, tad nors šis būdvardis visuomet atspindi neigiamas savybes, vis tiek yra gana plačios, nekonkretizuotos reikšmės, todėl tinka įvairiuose kontekstuose ir tai paaiškina jo vartojimo dažnį socialiniame tinklalapyje.

Derėtų trumpai aptarti ir negiminines būdvardžių formas. Kaip galima pastebėti iš 1 lentelės, dauguma negimininių būdvardžių įgyja neigiamą konotaciją prie pamatinio žodžio pridėjus priešdėlį *ne-*. Šis priešdėlis žymi tam tikros ypatybės nebuvimą, pvz., komforto trūkumas trumpai įvardijamas būdvardžio *nepatogus* (*gyventojams*) negiminine forma.

Kritišką vertinimą rodo ir daiktavardžių pasirinkimas, pvz., nepildomi politinės partijos pažadai apibūdinami kaip *spygavimas* ar *nesąmonė*. Galima pastebėti, kad nemažai neigiamą vertinimą atspindinčių daiktavardžių yra kilę iš veiksmažodžių: *lipimas, pasipiktinimas, spygavimas, apribojimas:* […] *su reguliacijom, su* ***apribojimais*** […], *laukiu dienos, kada bankuose laikomi eurai turės skirtingą vertę nei tie, kurie yra gryni;* [...] *gaunasi* ***pasipiktinimas***. Priesagos *-imas/-ymas* vediniai dabartinėje lietuvių kalboje sudaro veiksmažodžių abstraktų kategorijos centrą ir yra pats

gausiausias veiksmų pavadinimo darybos tipas (Sakalauskienė, 2005, 153). Kaip galima pastebėti iš vartosenos pavyzdžių, veiksmažodiniai daiktavardžiai vartojami ten, kur būtų galima vartoti ir patį veiksmažodį, t. y. įvyksta nominalizacija. Šią tendenciją galima būtų paaiškinti kitų kalbų įtaka, vertiniais (ypač iš rusų kalbos). Tokie veiksmažodiniai daiktavardžiai labai dažnai vartojami ir plinta internete, pvz., įvairiuose dienraščiuose, kuriuose straipsniai verčiami iš užsienio kalbų. Kaip teigia Miliūnaitė (2010, 5), internete vyksta nuolatinė informacijos apykaita, todėl ne visada dėl nesutvarkytos kalbos galima kaltinti tą portalą, kuriame atsidūrė iš kitur paimti tekstai. Elektroniniame diskurse nominalizacija yra dažna dėl laiko apribojimų ir padeda išlaikyti glaustą kalbą. Tačiau pernelyg dažnas veiksmažodžių daiktavardėjimas skurdina kalbą, ji tampa „negyva“, panaši į kanceliarinę.

Tarp vienanarių vertinimo raiškos priemonių galima aptikti nemažai veiksmažodžių. Veiksmažodžiai iš esmės vartojami pagrindinėmis reikšmėmis ir tiesiogiai nurodo tam tikro reiškinio daromą žalą ar turimą ydą: *kenkti* (*žmogaus organizmui; įvaizdžiui*), *menkinti* (*visus, kuriems rūpi vykstanti betvarkė*), *pritrūkti* (*lyginamojo požiūrio*), *diskrimuoti* (*žmones pagal tautą, religiją arba odos spalvą*). Galima pastebėti su destrukcija susijusių žodžių konotaciją: *naikinti* (*etines normas*), *sugriauti* (*kooperuotų ūkininkų viltį*). Tokiais veiksmažodžiais akivaizdžiai siekiama paveikti skaitytojo emocijas.

Vyrai, neigiamai vertindami visuomenės aktualijas, vartoja nemažai žodžių junginių – savarankiškos reikšmės žodžių, susijusių gramatiniu ryšiu. Ypač daug įvairių dvinarių frazių – rastos net 6 skirtingos rūšys. Prieš tai aptartos vienanarės vertinimo raiškos priemonės taip pat dažnai turi kolokatus, tačiau šiuo atveju kalbama apie sustabarėjusius junginius, kurie tam tikrame kontekste yra neatsiejami, vienas kitą papildo ir sakinys būtų nerišlus juos vartojant po vieną, pvz.: *apgailėtinas farsas, maukti alų*. Taip pat didelė dalis junginio narių vieni patys yra neutralūs ir tik žodžių junginyje įgyja šiame darbe nagrinėjamą vertinamąjį pobūdį. Pavyzdžiui, žodis *neturėti* vienuose kontekstuose gali turėti teigiamą reikšmę (*neturėti skolų*), tačiau šiuo atveju antrasis narys aiškiai suteikia neigiamo pobūdžio atspalvį: *neturėti teisės*, t. y. galimybės veikti nebuvimas. Itin dažnas junginys yra daiktvardis + būdvardis. Kiekviena ypatybė negali egzistuoti pati sau ir priklauso daiktui, o šiuo atveju abu junginio nariai, t. y. daiktavardis ir būdvardis, vienas kitą papildo ne tik kaip kolokatai. Tiek vienas, tiek kitas frazės narys turi tam tikrą neigiamą konotaciją ir šiuos žodžius sujungus sudaromas itin paveikus, stiprų emocinį komponentą turintis junginys. Pavyzdžiui, išskaidžius dvinarę konstrukciją *apgailėtinas farsas* lieka *apgailėtinas* ir *farsas*. Remiantis *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu* (2011), žodžio *apgailėtinas* reikšmė ʻkeliantis gailestį ar apgailestavimąʼ, o *farsas* – ʻstoržieviški juokaiʼ.

Kadangi, kaip jau minėta, socialiniuose tinklalapiuose vertinimu sąmoningai išreiškiamas tam tikras rašančiojo santykis su objektu, taip pat siekiama paveikti skaitytojo emocijas, ši ir kitos stiprią bei neigiamą konotaciją turinčios konstrukcijos yra puiki priemonė tokiam tikslui pasiekti. Dar vienas puikus pavyzdys yra junginys daiktavardis + veiksmažodis: „[…] *jie* ***maukia alų***, ***ėda karbonadą***, *ir* ***klauso aliukų*** […]“. Šiame sakinyje labai akivaizdi niekinamoji konotacija. Abu junginio nariai aiškiai pabrėžia ir pašiepia žemo mentaliteto žmones: veiksmažodžiai įvardija primityvius, instinktų valdomus gyvulių veiksmus (*maukti, ėsti*), o daiktavardžiai atspindi neigiamus, provincijoms būdingus motyvus: alų, karbonadą (kiaulienos kepsnys). Tad rezultatas – stiprus neigiamojo pobūdžio vertinimas, kuriuo siekiama šokiruoti adresatą.

Vertinimą išreiškiantys įvairūs leksiniai vienetai tarpusavyje itin skiriasi: vieni gana intelektualūs, pvz., *primityvus, iracionalus*, tuo tarpu kiti – šiurkštūs, vartojami žargoniškai pvz., *šūdinas*. Tai dar kartą patvirtina, kad socialiniame tinklalapyje „Facebook“ lankosi įvairaus išsilavinimo ir mentaliteto žmonės.

Vyrai, siekdami originalumo, kritikuodami pasitelkia ir vaizdingąją leksiką: galima aptikti ne vieną palyginimo, ironijos, metaforos pavyzdį, taip pat tekstyne rastas hiperbolės pavyzdys.

Reikia pastebėti, kad neigiama visuomenės aktualijų vertinimo raiška susijusi su socialinių reiškinių semantika, pvz., vartojami tokie žodžiai kaip *propagandininkas, blokada, alkana liaudis* ir t. t. Tad pastaruoju metu socialiniame tinklalapyje „Facebook“ nemažai vyrų kritikos sulaukia vyraujanti politinė ir ekonominė situacija.

2.4.1.2. Asmenų kritika

Be visuomenei aktualių įvykių, vyrai savo pasisakymuose socialiniame tinklalapyje „Facebook“ neigiamai vertina ir konkrečius asmenis ar žmonių grupes. Vienų kritika objektyvi, remiasi pagrįstomis prielaidomis, kitų neigiamas vertinimas nėra racionalus ir galimai atsiradęs dėl noro sukelti skandalą bei sulaukti dėmesio. Dažniausiai asmenys neigiamai vertinami atsižvelgiant į netinkamą jų elgesį ir abejotiną veiklą. Štai keletas pavyzdžių:

1. Vieną socialiniu tinklalapiu „Facebook“ besinaudojantį vyrą papiktino visuomenei žinomo asmens pasisakymas, kuriame nuvertinamas sportininkų intelektas: *Tokio* ***predictable ir lame*** *„sportininkai durniai, raumenys smegenų kraujotaką užspaudė“* ***fufelio*** *galėtų nesigėdinti nebent Janutienė.* ***Šitie užvažiavimai yra ne vien 1980 olimpiados laikų senumo*** […].
2. Kitas atvejis − neigiamai vertinamas rektoriaus poelgis įregistruoti prabangų namą kaip universiteto nuosavybę: *Šis* ***kuklus namukas*** *Odesoje priklauso buvusiam rinkimų komisijos*

pirmininkui ir juridinės akademijos rektoriui S. Kivalovui. Va, matot rektoriai, matot visi, kad ***mokslo vaisiai saldūs ir akademinis darbas atsiperka.*** *Ir beje, namas apiformintas kaip universitetinis kompleksas ir niekas nieko negali padaryti.*

Tokių ir panašių atvejų vyrų pasisakymuose yra daug, tačiau būtent šiuose pavyzdžiuose galima pastebėti labai aiškų kontrastą tarp vertinimo raiškos: pirmuoju atveju vartojamos svetimybės, žargonas. Tokia kalba stengiamasi ne racionaliai pakritikuoti, tačiau pažeminti ir iškoneveikti kito žmogaus nuomonę, tad čia neigiamo vertinimo leksika yra pernelyg emocinga ir nepagarbi. Tuo tarpu antrasis pasisakymas remiasi subtilia, ironijos turinčia leksika, kuri daug taiklesnė ir be visų vulgarybių.

Visa neigiamo asmenų vertinimo raiška (vienanarės priemonės, dvinarės konstrukcijos, vaizdingoji leksika) sužymėta 5 lentelėje (žr. *Priedai*, 5 lentelė). Iš viso rasta 60 neigiamą žmonių grupės ar individo vertinimą atspindinčių leksinių vienetų.

Skirtingai nuo neigiamo visuomenės aktualijų vertinimo, čia didžiąją neigiamo vertinimo raiškos dalį sudaro daiktavardžiai: kuo nors rašančiajam neįtikę asmenys šiurkščiai vadinami *išsigimėliais, nevykėliais, kvailiais,* t. y. leksika itin konotuota ir ja atvirai siekiama pažeminti tam tikrus asmenis ar žmonių grupes. Tarp daiktavardžių galima aptikti ir dūrinį *mažatikis*.

Veiksmažodžių vartojimo dažnumas toks pat kaip daiktavardžių. Neryžtingi asmenys ***inkščia*** *(prk.)*, o užsiimantys nelegalia veikla ***okupuoja*** (*prk.*) tam tikras sritis. Kritikuojant tam tikrus asmenis ar socialines grupes veiksmažodžiu ypač pabrėžiama asmeninė rašančiojo nuomonė: *Žinote, ką, jaunieji liberalai? Aš jūsų* ***nemėgstu****; Man* ***nepatinka****, kad jūs darotės vis didesni populistai; Kodėl jie mane* ***nervuoja****?*

Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad vartojami būdvardžiai ir iš jų padaryti daiktavardžiai, plg.: *chuliganizmas* ir *chuliganiškas*; *kvailys ir kvailas*; *įžūlumas ir įžūlus*.

Itin dažnai vartojama dvinarė konstrukcija būdvardis + daiktavardis. Galima pastebėti pavyzdžių, kuomet vienas iš žodžio junginio narių yra darinys, pvz., *hiperagresyvus idiotas, pobjauris poelgis*.

Kritikuojant asmenis, kaip ir visuomenės aktualijas, rastos trys skirtingos neigiamo vertinimo raiškos kategorijos: vienanarės vertinimo raiškos priemonės, dvinarės konstrukcijos ir vaizdingoji leksika. Nors vienų žmonių kritiką išreiškianti leksika pakankamai mandagi (pvz., *pobjauris poelgis*), aptinkama nemažai ir žargoninių žodžių. Pažvelgus į žargoninius žodžius, akivaizdu, kad didelė jų dalis atsiradę dėl kitų kalbų įtakos, pvz., kai kurie žodžiai – rusų kalbos svetimybės. Vienas jų – *bazaras* (ʻkalbaʼ, ʻpašnekesysʼ). Žargonas parodo, kad žmogaus kritika remiasi ne racionalumu, logiškais pastebėjimais, t. y. protu, o emocijomis.

Visgi socialiniais tinklais naudojasi ir sąmojingi žmonės. Tai galima pastebėti pažvelgus į kitus vaizdingosios leksikos vartojimo pavyzdžius. Nors čia jos mažiau nei prieš tai aptartoje visuomenės aktualijų kritikoje, tačiau šiame kontekste neigiamai vertindami asmenis vyrai renkasi kiek kitokią vaizdingąją leksiką. Pavyzdžiui, galima rasti metonimijos atvejį[3]: [...] *dargužaitės, radvilavičiūtės, kazlauskaitės, sergejės kanovičės ir dar vinokuras*. Visų rūšių metonimijos padeda išryškinti vaizduojamojo daikto esminius bruožus ir nepasakyti tekste dalykų, kurie ir taip aiškūs. Šiuo atveju rašantysis pasirenka subtiliai pakritikuoti pernelyg dažnai viešai nuomonę reiškiančius žmones sutapatindamas juos su visuomenėje žinomais asmenis, apie kuriuos nuolat rašo žiniasklaida.

Svarbu pabrėžti, kad nei vienas leksinis vienetas nepasikartoja daugiau nei 1 kartą, tad neigiamo asmenų vertinimo raiška yra labai individuali ir skirtinga.

2.4.2. Teigiamai vertinami objektai

Vyrų pasisakymų socialiniame tinklalapyje „Facebook“ kiekybinė analizė rodo, kad teigiamų vertinimų galima aptikti kur kas mažiau nei neigiamų. Tokią neigiamų vertinimų persvarą galima sieti su polinkiu socialiniuose tinklalapiuose iškelti į viešumą ir nagrinėti tam tikras socialines problemas, su didele tikimybe ką nors pakeisti, tuo tarpu palankaus vertinimo nusipelnę reiškiniai paliekami nuošalyje kaip ne tokie svarbūs ir aktualūs. Taip pat socialiniuose tinklalapiuose daug lengviau reikšti kritišką savo nuomonę, kadangi žmogus tai darydamas virtualioje erdvėje jaučiasi kur kas saugiau nei realybėje. Tokią tendenciją taip pat gali lemti aštrių pasisakymų populiarumas: juk prieštaringi vertinimai, ginčai, skandalą sukeliantys teiginiai gali padėti tapti visuomenėje žinomu asmeniu. Taigi vyrai nesidrovėdami išsako savo nuomonę, kurioje dažnai juntamas prieštaravimas ar nepasitenkinimas.

Kad ir kaip bebūtų, teigiamą vertinimą atspindinčių pasisakymų tam tikrais klausimais taip pat galima aptikti. Šiuo metu pagrindinis teigiamo vertinimo susilaukiantis objektas yra kultūros aktualijos. Tai, kas kultūros srityje pabrėžiama ir sulaukia palankaus vertinimo, kokia raiška pasirenkama, aptariama tolesniame skyriuje.

[3] *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas* (2011) apibrėžia metonimiją kaip tropą, grindžiamą sąvokos gretimumu.

2.4.2.1. Kultūros aktualijos

Kultūra yra gana plati sąvoka. Ji apima meno, įvairių visuomeninių renginių, sporto, religijos ir kt. sritis. Kultūra siejama su intelektualiais, veikliais žmonėmis, o tai gerai atsispindi ir kultūrai vertinti skirtoje leksikoje. Kadangi kultūra yra nukreipta į visapusišką tobulėjimą, jai skirti vertinamieji teiginiai dažnai remiasi tuo, kiek vienas ar kitas kultūrinis reiškinys prisideda prie **visuomenės progreso**. Vienas tai atspindintis pavyzdys:

1. Vienas vyras savo socialinėje paskyroje teigia, kad tokie renginiai kaip Vilniaus maratonas skatina turizmą ir yra išsivysčiusio miesto skiriamasis ženklas: […] *būtent dėl to maratonas miesto centre* - ***civilizacijos požymis***.

Visi kiti teigiamo vertinimo pavyzdžiai (vienanarės priemonės, dvinarės ir trinarės konstrukcijos, vaizdingoji leksika) sužymėti 6 lentelėje (žr. *Priedai,* 6 lentelė). Iš viso rasti 43 teigiamo vertinimo raiškos vienetai, kuriuos galima išskirti į 4 kategorijas: vienanares vertinimo raiškos priemones, dvinares, trinares konstrukcijas bei vaizdingąją leksiką.

Pažvelgus į lentelę matyti, kad teigiamai vertindami vyrai daugiausiai vartoja būdvardžius – jų net 18. Galima pastebėti, kad jie tarpusavyje gana panašūs ir dažnai vartojamos iš vieno žodžio padarytos skirtingos gramatinės formos, pvz., būdvardžiai laipsniuojami (plg.: *įdomus* ir *įdomiausias*; *gražus* ir *gražiausias)*.

Pažvelgus į veiksmažodžius, matyti, kad jie atspindi individualią rašančiojo patirtį, paremtą teigiamomis emocijomis: […] *vaidilė Audronė* ***nustebino*** *savo patriotiška kalba, šventiniu patosu ir organizatorės talentu!;* […] *man šitas čempionatas visai* ***patiko***.

Kalbėdami apie kultūrą vyrai nevartoja žargono. Leksika emocinga, tačiau taisyklinga: vertinant puikias emocijas sukėlusį kultūrinį reiškinį vartojami ištiktuktai: *valio* ir *oho*.

Kitaip nei neigiamo vertinimo atvejais, daiktavardžiai čia sudaro tik labai mažą dalį – jų šiame kontekste pavartota vos 3 – akiai malonus vaizdo klipas įvardijamas kaip *gražuolis*, puikus renginių organizatorės sugebėjimas vesti renginį pasirodymas įvardijamas kaip *talentas*, o pačioje šventėje užteko *dvasingumo*.

Vyrai, teigiamai vertindami kultūros aktualijas, vartoja estetinį pasigėrėjimą pabrėžiantį prieveiksmį *puošniai* (*tautiškai apsirėdžiusi renginio vedėja*) arba išreiškia susižavėjimą žodžiu *įspūdingai* (*surengta akcija*).

Kitaip nei prieš tai aptartais atvejais, kai vyrai neigiamai vertina kokią nors realiją, tarp teigiamo vertinimo atvejų galima aptikti gana sudėtingų trinarių konstrukcijų. Pavyzdžiui, kokybiška ir gera

muzika *verčia linguoti galvą*; įdomi ir vertinga publikacija internetiniame dienraštyje *palietė opias problemas.* Tokios sąlygiškai sudėtingos konstrukcijos internetinę kalbą labiau sieja ne su spontanine sakytine, bet su rašytine kalba. Šiuose trinariuose žodžių junginiuose galima jausti ne spontaninei kalbai būdingą judesio struktūrą, o sustingusias rašomosios kalbos formas, t. y. mintys dėstomos erdvėje, o ne laike, ir yra ilgiau apgalvojamos (Nauckūnaitė, 2003, 10).

Galima pastebėti, kad muzikos menas taip pat dažnai vertinamas teigiamai: *žavus vokalas*, *įdomiausias albumas*, *įspūdingai skambėti*. Vertinant kokį nors kultūrinį reiškinį itin pabrėžiamos geros emocijos: *puiki nuotaika*, *stebėjau išsižiojęs*, tad vertinimas čia susilieja su emocijų raiška.

2. MOTERŲ KALBA SOCIALINIAME TINKLALAPYJE „FACEBOOK“

Siekiant kuo tikslesnių lyginamosios analizės rezultatų, formaliosios moterų kalbos ypatybės bus tiriamos kaip ir vyrų: pirmiausia sudaromas dažniausiai vartojamų žodžių sąrašas, toliau aptariama daiktavardžių, veiksmažodžių ir būdvardžių vartosena, taip pat atliekamas grafinės raiškos tyrimas.

3.1. Dažniausiai vartojami žodžiai

Remiantis *AntConc* programa sudarytu dažninių žodžių sąrašu, moterys daugiausia vartoja nekaitomas kalbos dalis: galima rasti daug jungtukų (58 %), taip pat yra prielinksnių (14 %), prieveiksmių (4 %), dalelyčių (10 %). Iš viso nekaitomos kalbos dalys sudaro net 86 % viso dažniausiai vartojamų žodžių sąrašo. Tuo tarpu kaitomos kalbos dalys – įvardžiai *aš, man, mano* (10 %); veiksmažodis *yra* (3 %) – sudaro tik 13 %.

Ištyrus dažniausiai vartojamus žodžius, aiškiai matyti, kad moterys gana dažnai vartoja įvardžius: dažniausiai vartojamų žodžių dvidešimtuke jų yra 3 (*aš, man, mano*). Taigi galima daryti prielaidą, kad moterys linkusios objektus įvardyti ne daiktavardžiu, o įvardžiu.

7 lentelė. **Moterų dažniausiai vartojami žodžiai socialiniame tinklalapyje „Facebook“**

Žodis	**Dažnumas**
Ir	1161
Kad	411
Su	294
Tai	260
O	241
Į	223
Kaip	220
Iš	189
Aš	180
Bet	179
Labai	177
Man	166
Mano	164
Kai	161
Ne	158
Yra	158
Dar	147
Kas	144
Taip	144

3.2. Daiktavardžių, veiksmažodžių ir būdvardžių vartosena

Sudarius 20 dažniausiai vartojamų daiktavardžių, būdvardžių ir veiksmažodžių lenteles (žr. 8 lentelė), paaiškėjo, kad moterys iš šių trijų kalbos dalių dažniausiai vartoja veiksmažodžius – jie sudaro 49 % visų trijų lentelių žodžių vartosenos atvejų. Nemažai ir daiktavardžių – 36 %. Rečiausiai iš šių trijų kalbos dalių vartojami būdvardžiai. 20 dažniausiai vartojamų būdvardžių buvo pavartoti 180 kartų, t. y. sudaro 15 % visų trijų lentelių žodžių.

Daiktavardžių vartosena gana gerai atspindi moterų aptariamas temas socialiniame tinklalapyje „Facebook“: dažnai vartojami tokie žodžiai kaip *žmogus, diena, gyvenimas, laikas*. Tai reiškia, kad moterys socialiniame tinklalapyje svarsto apie savo ir kitų žmonių gyvenimą, kalba apie egzistenciją. Tokių temų svarstymas viešoje erdvėje gali būti suprantamas kaip atsakas į žmonių susvetimėjimą, nusisukimą nuo tikrųjų vertybių, „sudaiktėjimą“. Tačiau įdomu, kad moterims taip pat aktualu pasidalinti ir savo kasdienybės detalėmis, jos kalbasi apie darbą bei domisi grožio sfera: vartojami tokie daiktavardžiai kaip *moteris, mama, darbas, plaukai*.

Išskirtinė ir būdvardžių vartosena. Moterys vartoja švelnius būdvardžius kaip *mielas*, *gražus*, *puikus*. Jos taip pat pabrėžia tokias savybes kaip *geras*, *naujas*, *laimingas*, *įdomus* ir t. t. Pastebėtina, kad tarp visų dažniausiai vartojamų būdvardžių nėra nė vieno neigiamą savybę apibūdinančio būdvardžio. Išimtis galėtų būti nebent *sunkus*, tačiau tam patvirtinti reikėtų atsižvelgti į šio žodžio vartojimo kontekstą. Taigi būdvardžių vartosena atspindi ypatybę, kad moterys pasigėrėjimą linkusios reikšti kur kas dažniau nei kritiką.

Galima sakyti, kad itin „moteriški“ ir veiksmažodžiai. Nors keletas dažniausiai vartojamų veiksmažodžių sutampa su vyrų: *būti, reikėti, galėti*, žodžiai *norėti, tikėtis* parodo, kad moterys labiau nei vyrai linkusios pabrėžti savo asmeninę poziciją, pageidavimus, jaučiamus norus. Moterys dažnai kalba apie jausmus, tad tarp dažniausiai vartojamų veiksmažodžių galima rasti tokių kaip *jausti*, *mylėti*. Šie rezultatai patvirtina įvade aptartų mokslinių darbų įžvalgas, kuriomis teigiama, kad moterims komunikuojant svarbi ir emocinė atmosfera, todėl rašydamos ar kalbėdamos jos nevengia demonstruoti savo jausmus. Kaip jau prieš tai aptarta, socialiniuose tinklalapiuose ypač dažnai kas nors vertinama, tad tai paaiškina, kodėl tiek daug veiksmažodžių *atrodyti, sakyti*.

8 lentelė. **Daiktavardžių, veiksmažodžių, būdvardžių vartosena socialiniame tinklalapyje „Facebook“**

Daiktavardis	
Žodis	**Dažnumas**
Žmogus	132
Diena	86
Gyvenimas	41
Kartas	33
Metas	32
Moteris	20
Laikas	19
Mama	18
Darbas	17
Plaukai	17

Veiksmažodis	
Žodis	**Dažnumas**
Būti	290
Reikėti	55
Norėti	55
Galėti	53
Atrodyti	30
Žinoti	25
Sakyti	20
Tikėtis	20
Jausti	16
Mylėti	16

Būdvardis	
Žodis	**Dažnumas**
Geras	51
Gražus	27
Naujas	19
Didelis	18
Sunkus	14
Laimingas	14
Mielas	10
Įdomus	10
Tikras	9
Puikus	8

3.3. Moterų naudojamos grafinės priemonės emocijoms reikšti

Kalbininkai ir psichologai yra ištyrę, kad moterų bendravimas pasižymi didesniu emocingumu (Klimienė, 2009, 28), tad emocijas atspindinti grafinė raiška turėtų būti gerokai įvairesnė bei dažnesnė nei vyrų. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad socialiniame tinklalapyje „Facebook“ moterims grafinė raiška iš tikrųjų yra labai aktuali (žr. 9 lentelė): rasti 299 ekspresyvumą išreiškiantys grafiniai ženklai. Vartosenoje rasti tokie ženklai: šauktukas (11 %), du šauktukai (5 %), trys šauktukai (15 %), keturi šauktukai (4 %), penki šauktukai (1 %), septyni šauktukai (1 %), dešimt šauktukų (0,3 %), trys klaustukai (2 %), du klaustukai (0,3 %), keturi klaustukai (1%), penki klaustukai (2 %), klaustukas ir trys šauktukai (0,3 %), šauktukas ir du taškai (1 %), daugtaškis (55 %), keturi taškai (1 %), šeši taškai (1 %), aštuoni taškai (0,3 %), šauktukas ir du taškai (1 %). Tad šių paralingvistinių elementų įvairovė patvirtina prielaidą, kad moterys socialiniuose tinklalapiuose linkusios pasisakyti itin emocingai.

Ekspresyvumą ir emocijas atskleisti padeda ir jausmaženkliai – moterų pasisakymuose užfiksuoti 66 jausmaženklių vartojimo atvejai. Skirtingai nuo vyrų, moterys naudoja ne tik dvitaškio bei uždaromo skliausto kombinaciją, išreiškiančią geras (:)) arba blogas (:() emocijas. Moterys šiuo klausimu kur kas išradingesnės: jos vaizduoja bučinius (:*), jausmaženkliams prideda nosis (:-)), taip pat meilę gali išreikšti širdelėmis (<3).

9 lentelė. **Moterų vartojami grafiniai ženklai socialiniame tinklalapyje „Facebook“**

!!!	41
!!!!	12
?????	5
???	5
!!!!!	4
!!!!!!!	3
????	2
!..	2
….	2
?..	2
……	2
?!!!	1
??	1
!!!!!!!!!!	1
…	1
……..	1

3.4. Leksinės vertinimo raiškos priemonės

Kaip ir 2.4. skyriuje, kuriame buvo aptariamos vyrų kalbos leksikos ypatybės, siekiant tikslesnės lyginamosios analizės, šiame skyriuje leksika taip pat tiriama atsižvelgiant į tai, kaip vertinami tam tikri objektai.

Nors kai kurioms leksinėms ypatybėms įtakos gali turėti ir idiolektas – individualus autorius rašymo stilius – tačiau, kaip jau minėta įvade, vyrų ir moterų kalbinė raiška turi tik jai būdingų skirtumų. Analizuojant vyrų kalbą buvo rasta gana nemažai tiesmukiškų, šiurkščių, žeidžiančių leksinių vienetų. Moterų kalboje turėtų atsiskleisti bejėgiškumas, priklausymas nuo vyro, o kalba turėtų būti taisyklinga ir iš anksto parengta (Lakoff, 1975, 12–20). Taip pat vyrų kalboje gerai atsispindėjo jų mentalitetas: išsilavinę vyriškos lyties atstovai vertindami rinkosi tokią vaizdingąją leksiką kaip palyginimas, metonimija, tuo tarpu žemesnio socialinio sluoksnio atstovai vartojo žargoninius žodžius, svetimybes. Kyla klausimas, ar moterų kalboje irgi vyrauja tokia pat ypatybė? Kadangi moterų pasisakymuose taip pat vyrauja juodas / baltas vertinimo principas, skyriuje analizuojama, kokius leksinius vienetus, kokias raiškos priemones moterys renkasi vertindamos tam tikrą reiškinį neigiamai ir kokias renkasi vertindamos teigiamai.

3.4.1. Neigiamai vertinami objektai

Moterų neigiamo vertinimo pobūdžio pasisakymų socialiniame tinklalapyje „Facebook“ aptinkama daug mažiau nei vyrų. Gali būti, kad taip yra todėl, kad moterys linkusios sutikti ir pritarti bei laikosi teigiamos reakcijos strategijos (Maltz, 1982, 425). Pasisakymų tematika gali lemti leksikos skirtumus, todėl tiriami tie patys neigiamo vertinimo objektai kaip ir vyrų tekstyne. Tokia metodika turėtų padėti gauti tikslesnius lyčių vertinimo raiškos skirtumus. Tad šiame skyriuje skiriamos dvi neigiamai vertinamų objektų kategorijos: 1) visuomenės aktualijų kritika; 2) tam tikrų asmenų ar žmonių grupės kritika.

3.4.1.1. Visuomenės aktualijų kritika

Moterims būdinga kitokia pokalbių tematika, jos pabrėžia skirtingus dalykus nei vyrai. Moteriškos lyties atstovės ypač išryškina socialines problemas, sveikatą, vaikus (Bijeikienė; Utka, 2006, 86). Tai paaiškina, kodėl net ir kalbėdamos apie visuomenės aktualijas moterys išskiria kiek kitus dalykus nei tai daro vyrai, pavyzdžiui, jos itin pabrėžia visuomenės moralės nykimą, smurtą, netoleranciją. Moterų vertinamuosiuose teiginiuose atsispindi jų įgimtas globėjiškumas, t. y. moterims svarbesnės ne jų, o pačių pažeidžamiausių visuomenės grupių problemos. Kritikuodamos smurtą ir netoleranciją, moterys tikisi padėti bei apginti kenčiančius nuo šių problemų. Keletas pavyzdžių:

1. Viena socialinio tinklalapio lankytoja neigiamai vertina visuomenėje vyraujantį polinkį garsiai nekalbėti apie seksualiai išnaudojamų vaikų smurtą ir nesirūpinti kalinių psichine reabilitacija; taip ir toliau neužkertamas kelias seksualiniams nusikaltimams: […] *vaikus, patyrusius seksualinį išnaudojimą* ***užčiaupia*** *jų šeima.* ***Apmaudu,*** *kad aukos vis dar nesikreipia į policiją, nes* ***gajus visuomenės stigmatizavimas*** […]. *Dar* ***apmaudžiau,*** *kad šių metų balandžio mėnesį Seimas atmetė pataisas su siūlymu įtvirtinti draudimą dirbti su nepilnamečiais asmenims, kurie buvo teisti už seksualinio pobūdžio nusikaltimus prieš vaikus.*
2. Kitos moters kritikos sulaukė pernelyg didelis dėmesys homoseksualumui, kuris, net ir siekiant gerų tikslų, neleidžia tokiems žmonėms sėkmingai integruotis į visuomenę ir skatina tolesnę netoleranciją: *Negaliu savęs prisiversti homoseksualių žmonių išskirti kaip atskiros demografinės grupės* […]. *Tokiu atveju, bent jau mano akimis, ir* ***išnyksta vyrų ir moterų lygiavertiškumas****, kurį* ***sunaikina*** *tie, kurie vaizduoja labiausiai už jį kovojantys.*

Visa neigiamą visuomenės aktualijų vertinimą atspindinti leksika (vienanarės vertinimo raiškos priemonės, dvinarės ir trinarės konstrukcijos, vaizingoji leksika) sužymėta 10 lentelėje (žr. *Priedai*, 10 lentelė). Iš viso rasti 47 neigiamą vertinimą turintys leksiniai vienetai. Juos galima išskirti į keturias vertinimo raiškos priemonių kategorijas: vienanares vertinimo raiškos priemones, dvinares, trinares konstrukcijas ir vaizdingąją leksiką. Galima pastebėti, kad neigiamą vertinimą turinčios leksikos nedaug, tačiau ji įvairi.

Kritikuojant visuomenės aktualijas itin svarbūs būdvardžiai. Jų rasta daugiausia palyginti su kitomis vertinimo raiškos priemonėmis – 10. Dažnai vartojamos negimininės būdvardžių formos. Reikia pastebėti, kad čia neigiama moterų vertinimo raiška turi sąsają su emocijomis: pasirenkami tokie žodžiai kaip *apmaudu*; liūdesys ir panieka nurodomi žodžiu *graudu*; trikdanti, blogai nuteikianti situacija – žodžiu *nejauku* ir pan. Moterys, vartodamos būdvardžius, pabrėžia atstumiančias, atgrasias šleikštulį keliančias savybes: *kokti* (*idėja*). Taip pat perkeltine reikšme vartojamas žodis *purvinas* (*darbas*).

Taip pat galima pastebėti, kad žodžių formos laipsniuojamos: *apmaudžiau, blogiausia*. Taip tekste keliama tam tikra įtampa: *Man* ***apmaudu****, kad mūsų šeimose vis dar įprasta tylėti šia tema* […]. *Dar* ***apmaudžiau****, kad šių metų balandžio mėnesį Seimas atmetė pataisas su siūlymu įtvirtinti draudimą dirbti su nepilnamečiais asmenimis* […].

Netolerancija prabėžiama veiksmažodžiais *niekinti* (*šalia esantį asmenį*), *žeminti* (*žmones*). Visuomenės aktualijos kritikuojamos siekiant ugdyti žmonių moralę, žmogiškumą ir tokiu būdu pakeisti esamą situaciją. Socialiniu tinklalapiu „Facebook“ besinaudojančios moterys neigiamą nuomonę reiškia veiksmažodžiu *nepatikti*, pvz.: […] ***nepatinka*** *tokie eksperimentai*.

Tarp vartosenos atvejų galima rasti ir neigiamą vertinimo atspalvį turintį dalyvį *šokiruotas*. Žodis *šokiruoti* kartais gali turėti ir teigiamą reikšmę – *Tarptautinių žodžių žodynas* (2013) šio žodžio reikšmę įvardija kaip ˙sukelti nusistebėjimą, pritrenkti, apstulbinti’. Tačiau šiame pavyzdyje akivaizdžiai kalbama apie nemalonias emocijas, todėl *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* (2011) nurodoma žodžio *šokiruoti* reikšmė – ˙sukelti nesmagumą, sumišimą, pasipiktinimą’ – yra tikslesnė, plg. pavyzdį: *Aš buvau* ***šokiruota*** *sužinojusi, kad Lietuvoje autizmas vis dar painiojamas su šizofrenija* […]. Šiame pavyzdyje aiškiai juntama neigiama konotacija ir sumišimas, kad išsivysčiusioje šalyje žmonės iki šiol neskiria gana dažnų ligų.

Kaip galima matyti 10 lentelėje, vyrauja dvinariai žodžių junginiai būdvardis + daiktavardis. Jų rasta 8. Tokiuose junginiuose pabrėžiamas žodis *problema*: *skaudžiausia problema, aktuali problema*. *Tarptautinių žodžių žodynas* (2013) sąvoką *problema* apibrėžia kaip ˙sudėtingą, sunkiai išsprendžiamą

klausimą', o moterys kritikuodamos pabrėžia ne tiek patį problemų atsiradimo šaltinį, kiek pernelyg menkas pastangas, skiriamas toms problemoms išspręsti: *Man **apmaudu**, kad asmenys, nuteisti kalėti už seksualinius nusikaltimus, kalėjime negauna jokio gydymo, ši **problema nesprendžiama** − išskyrus baisų smurtą, kurį jie patiria ten. Nemanau, kad smurtas gydo.* Įdomus ir gana stiprų emocinį komponentą turintis žodžių junginys *pasigailėtinas paradas*, kuriame galima jausti pompastiką ir panieką. Daiktavardiniais junginiais įvardijamos ir kitos problemos, pvz., *baisus smurtas*, *grubus bendravimas*.

Socialinių problemų kontekstas ryškus ir junginiuose daiktavardis + veiksmažodis. Jomis įvardijamos nevienodos, pamintos žmonių teisės, visuomenės susiskirstymas į socialines klases: *išnyksta lygiavertiškumas; paversti ubagu*. Vėlgi pabrėžiamos nesprendžiamos problemos: *ignoruoti problemą*.

Galima aptikti ir keletą trinarių junginių, kuriais taip pat kritikuojama visuomenėje klestinti neteisybė. Vartojama žmonių abejingumą ar neišmanymą pabrėžianti ir gana intelektuali leksika – *bendruomeniškumo, empatijos trūkumas*; *gajus visuomenės stigmatizavimas*; *žemiau imbecilumo ribos*, t. y. kritika ir toliau nukreipta į visuomenės vertybių nykimą: šaltumą, susvetimėjimą, užuojautos nebuvimą.

Tekstyne rasti ir keli neigiamą reikšmę turintys vaizdingosios leksikos vartosenos atvejai – metonimija: *selų, gražulių laikas* bei metafora: *lieti purvą*. Pastarajame žodis *purvas* reiškia šmeižtą, apkalbas. Tiesa, tarp vaizdingosios leksikos vartosenos atvejų galima aptikti pirmąjį (tačiau vienintelį) moterų pavartotą žargoninį žodį – *pošla* (*idėja*), reiškiantį 'vulgaru'.

Apibendrinant galima teigti, kad moterys, kritikuodamos visuomenės aktualijas, renkasi emocingą, įtaigią, tačiau kartu intelektualią leksiką, kuria siekiama sugėdinti tam tikras visuomenės grupes ar vyraujančias tendencijas.

3.4.1.2. Asmenų kritika

Kritikuodamos kitą žmogų, moterys dažnai atsižvelgia ir pabrėžia netinkamą tų asmenų elgesį bei abejotiną veiklą**.** Ypač išskiriamos ir peikiamos tokios savybės kaip netolerancija, atjautos nebuvimas, netinkami poelgiai. Štai keletas pavyzdžių:

1. Vieną moterį papiktino asmenys, rašantys negražius, skaudinančius komentarus, ir jais įžeidinėjantys visuomenėje gerai žinomas moteris: *Mieli komentatoriai, prašau, nepagailėkit savo laiko, kurį **mielai švaistot** drąsiai rėždami anoniminę nuomonę po straipsniais portaluose,*

ir perskaitykite, ką ši visapusiškai graži moteris rašo […]. *Tad kita kartą, kai nuspręsite* […] ***lieti purvą sukauptą dėl asmeninių nesėkmių****, pagalvokit, ar norėtumėt skaityt tokius dalykus apie savo mylimus žmones*.

2. Kitos moters kritikos sulaukė asmenys, dirbantys žurnalistais ir atliekantys savo darbą nekompetentingai. Moterį suerzino šių žmonių nesugebėjimas likti nešališkais: *Kam* ***išvedžioti*** *kiekvieną žodį? Jūs pateikiant visuometei/ vartotojui naujienas,/ informaciją, turite išlikti nešališki, o ne intepretuoti taip kaip jums atrodo, o galbūt net naudinga.* ***Liūdna****, jūs taip ir* ***nesikeičiat.***

Neigiamo vertinimo raiška (vienanarės vertinimo raiškos priemonės, dvinarės, trinarės ir keturnarės konstrukcijos, vaizdingoji leksika) sužymėta 11 lentelėje (žr. *Priedai*, 11 lentelė). Iš viso rasti tik 26 neigiamą asmenų vertinimą atspindintys leksiniai vienetai.

Daugiausiai moterys vartojo daiktavardžių: savo kritišką požiūrį jos išreiškė vartodamos tokius menkinamąją konotaciją turinčius žodžius kaip *liurbis, žioplys*, kuriais išreiškia tam tikras neigiamas asmenų savybes: apsileidimą, nepastabumą. Derėtų atkreipti dėmesį į daiktavardį *dundukas*. Šiuo žodžiu, kuris turi deminutyvinę priesagą, ko gero, norėta įvardyti tuščiai kalbantį asmenį, tačiau *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* pateikiamas kiek kitoks šio daiktavardžio variantas – *dundulis*. Tarp daiktavardžių galima aptikti ir perkeltine reikšme vartojamą žodį *šiukšlė*, kuris turi niekinamąjį atspalvį ir įvardija niekam tikusį žmogų. Tad nors leksinių vienetų, rodančių neigiamą žmonių vertinimą, gerokai mažiau nei tų, kurie vartojami kritikuojant visuomenės aktualijas, aiškiai matyti, kad moterys renkasi šiurkštesnę leksiką. Daiktavardžių vartosena rodo, kad itin pabrėžiamas išankstinis nusistatymas prieš tam tikras žmonių grupes, pavyzdžiui, minima *homofobija*, *rasizmas*, *islamofobija*, t. y. vėlgi kritikuojami netolerantiški žmonės.

Kiek kitokia nei daiktavardžių yra būdvardžių vartosena. R. Lakoff savo gerai žinomoje knygoje *Kalba ir moters vieta* (1975) pastebėjo, kad moterims būdingi specifiniai būdvardžiai. Iš tikrųjų, remiantis lentelės duomenimis, galima pastebėti, kad neigiamo vertinamojo pobūdžio būdvardžiai yra gana švelnūs: *neįdomus, apgailėtinas, agresyvus*. Taip pat moterys vartoja niekatrosios giminės būdvardžius: *liūdna, nenormalu*.

Kritikuojant asmenis vartojamas neigiamos konotacijos veiksmažodis, kuris pabrėžia neteisėtą savinimąsi – *vogti*. Moteris piktina žmonių šališkumas, o jų subjektyvumus pabrėžiamas žodžiu *išvedžioti*, t. y. pateikti informaciją nesiremiant realiais faktais. Taip pat kritikuojama žmonių stagnacija – moterys vartoja veiksmažodį *nesikeisti*.

Žmonių elgesys taip pat krituojamas vartojant įvairius žodžių junginius, kurie turi gana stiprią neigiamą konotaciją. Galima būtų išskirti tokias frazes kaip *absoliuti kultūros stoka* arba *jokios pagarbos*, kurios vėlgi tarsi turėtų sugėdinti tam tikrus asmenis.

3.4.2. Teigiamai vertinami objektai

Paprastai vyrauja nuomonė, kad moterys yra švelnesnės, nuolaidesnės, o tai atsiskleidžia jų kalboje. Moters kalbos švelnumas siejamas su dažnesniu bendravimu su vaikais, jų auginimu ir priežiūra, pokalbiais su kitomis moterimis, taip pat ir su nusileidimu vyrams (cit. pagal Klimienė, 2012, 19). Iš tikrųjų tiriant moterų kalbos ypatybes ir vertinimo strategijas socialiniame tinklalapyje „Facebook“, galima pastebėti, kad įvairius reiškinius jos linkusios vertinti teigiamai. Kaip ir 2.4.2. skyriuje, šioje dalyje aptariamas teigiamas kultūros aktualijų vertinimas.

3.4.2.1. Kultūros aktualijos

Dažnai moterims priskiriamos tokios savybės kaip jautrumas, intelektualumas, romantiškumas. Joms itin svarbus vidinis pasaulis bei dvasinis tobulėjimas. Tai matyti ir socialiniame tinklalapyje „Facebook“, kadangi daugiausiai teigiamo įvertinimo sulaukė menas. Vertinant teigiamai vienokį ar kitokį meno kūrinį, labiausiai atsižvelgiama į tai, kokį įspūdį jis paliko ir kokį poveikį padarė. Štai keletas pavyzdžių:

1. Viena socialinio tinklalapio lankytoja teigia, kad literatūra padėjo sutvarkyti gyvenimą: *Ilgą laiką buvau labai ironiškai nusiteikusi self-help books atžvilgiu, o dabar jos man* ***atrama gyvenime****. Pastebėjau, kad ir ką naujo atrasčiau ar suvokčiau, mano psichika linkusi sugrįžti prie senų įpročių. Tokios knygos* ***neleidžia apdulkėti mintims****.* ***Rekomenduoju*** *ją tiems, kurie jaučiasi įstrigę savo gyvenime, jaučiasi prislėgti, nors išoriškai viskas okei, nori kažką keisti, o gal keisti viską, bet nežino, į kurią pusę*.
2. Kitos moters palankaus įvertinimo sulaukė daina, kuri įkvėpė teigiamų emocijų: *Nu tikrai labai retai dalinuosi LT kuriama muzika, nebent tai, ar dar koks keistas radinys, bet šita daina, nu viskas taip* ***kokybiška, gera, pozityvu, nebanalūs žodžiai*** […]***. Nereali daina****.*

Visa kita teigiamo vertinimo leksika (vienanarės vertinimo raiškos priemones, dvinarės ir trinarės konstrukcijos) pateikta 12 lentelėje (žr. *Priedai*, 12 lentelė). Iš viso rasti 37 teigiamą vertinimą atspindintys vienetai.

Teigiamą vertinimą moterys linkusios reikšti būdvardžiu. Jo vartosenos atvejų rasta net 18. Pabrėžiamos gerą įspūdį ir teigiamas emocijas keliančios savybės: *gilus* (*įspūdis*), *įspūdingas* (*judesys scenoje*), *rami, jauki* (*šventė*). Nemažai ir negiminių būdvardžių formų, kurios atspindi tam tikro menininio kūrinio kuriamą malonią atmosferą: *švaru, tikra, gera* ir t. t.

Kartais teigiamas vertinimas išreiškiamas veiksmažodžiais, pavyzdžiui, ką nors siūlant: *rekomenduoju paskaityti šią knygą; rekomenduoju šį filmą; labai rekomenduoju, pasinaudokite proga pamatyti.* Veiksmažodžiais pabrėžiami ir vieno ar kito reiškinio sukelti teigiami pojūčiai: *patinka* (*tavo vaizdo klipas*); *džiugina* (*tokie pokalbiai*).

Tarp šios vertinamosios leksikos atvejų galima rasti jaustuką, kuriuo išreiškiamas dėkingumas: *ačiū* (*už gražią muziką*).

Galima pastebėti, kad konstrukcijų yra daugiau nei konkrečiomis kalbos dalimis einančių žodžių. R. Lakoff (1975) pastebėjo, kad moterų kalbai būdingas dažnas hiperbolizavimas ir pasakymo stiprinimas. Tokia tendencija matoma ir čia: vartojami tokie žodžių junginiai kaip *labai vizualus, stipriai stipru.* Gana dažna daiktavardis + veiksmžodis konstrukcija. Šių frazių semantika labai panaši ir siejasi su vidinio pasaulio puoselėjimu: *suteikė žinių, galimybė susipažinti*, t. y. šia konstrukcija išreiškiama tiesiogiai iš tam tikro kūrinio gaunama nauda.

Taigi teigiamai vertindamos kultūros aktualijas, moterys pabrėžia malonią, atpalaiduojančią vieno ar kito objekto sukurtą atmosferą, kuri padeda pasijusti geriau. Toks vertinimas gali būti reiškiamas tiek konstrukcijomis, pavyzdžiui, *muzika yra terapija; tvyrojo rimtis; siela atsikvėps, padėkos*, tiek pavieniais įvairių kalbos dalių žodžiais, pvz., niekatrosios giminės būdvardžiais *pozityvu, gera* ar veiksmažodžiu *džiuginti.*

4. VYRŲ BEI MOTERŲ KALBOS YPATYBIŲ IR VERTINIMO SOCIALINIAME TINKLALAPYJE „FACEBOOK“ PALYGINIMAS

Dažniausiai vartojamų žodžių sąrašas. Tiek vyrų, tiek moterų dažniausiai vartojamų žodžių sąrašai atskleidė, kad abi lytys socialiniame tinklalapyje „Facebook“ labiau linkę vartoti nekaitomų kalbos dalių žodžius: ypač dažna prielinksnių (*į, su, iš*) ir dalelyčių vartosena, tačiau moterys jungtukų vartoja daugiau nei vyrai. Dažniausiai vartojamų žodžių sąrašai padėjo nustatyti, kad tiek moterų, tiek vyrų pasisakymuose socialiniame tinklalapyje „Facebook“ atsispindi ta pati ypatybė. Nekaitomų kalbos dalių vartosena siejama su teksto spontaniškumu (Dabašinskienė, 2009), tad visoje internetinėje kalboje galima rasti tam tikrų šnekamosios, spontaninės kalbos atspindžių.

Šiek tiek skirtumų išryškėja pažvelgus į vartojamą kaitomų kalbos dalių leksiką. Nominacinės leksikos vyrai vartoja kiek daugiau nei moterys, taip pat atsiranda skirtis tarp objekto įvardijimo: moterys linkusios objektus įvardyti įvardžiu, tuo tarpu vyrai – reikšminiu žodžiu, pvz., daiktavardžiu. Dažniausiai vartojamų žodžių sąrašas atsikleidžia, kad moterys linkusios pabrėžti asmeninę poziją: dažnai vartoja žodžius *aš, man, mano*. Tuo tarpu vyrams būdinga kalbėti ne apie save, o aptarti tam tikrus objektus: *Lietuva, metas*.

Daiktvardžių, veiksmažodžių, būdvardžių vartosena. Palyginus vyrų ir moterų daiktavardžių, veiksmažodžių bei būdvardžių vartoseną, galima teigti, kad egzistuoja vienodos ypatybės: abiejų lyčių žmonės dažniausiai renkasi veiksmažodžius, ne taip dažnai – daiktavardžius ir rečiausiai būdvardžius. Tiesa, moterys būdvardžius vartoja kiek dažniau nei vyrai, tai reiškia, kad joms aktualiau įvardinti vieno ar kito reiškinio ypatybes. Kaip jau minėta, itin dažna veiksmažodžio vartosena nesunkiai paaiškinama: veiksmažodis lietuvių kalboje užima ypatingą vietą, jis tarsi žodžių ir sakinių darybos pamatas – t. y. pirma atsirado veiksmas, o tik po to veiksmą atliekantis veikėjas. Tad ši visai lietuvių kalbai būdinga ypatybė paaiškina kalbos dalių vartosenos panašumus vyrų ir moterų kalboje socialiniame tinklalapyje „Facebook“.

Daiktavardžių, veiksmažodžių ir būdvardžių vartoseną atspindinčiose lentelėse matyti (žr. 2 ir 8 lent.) tam tikros vyrų bei moterų, kaip skirtingų lyčių atstovų, kalbos savybės. Visų pirma, moterų tekstuose vyrauja kiek kitokia tematika: jos vartoja tokius daiktavardžius kaip *gyvenimas, žmogus, laikas,* kurie parodo moterų polinkį į refleksiją. Taip pat gana dažnai vartojami daiktavardžiai *mama, plaukai, darbas,* kuriuos galima sieti su kasdieniais gyvenimo rūpesčiais. Tuo tarpu vyrai kalba apie *krepšinį, pabėgėlius, karą, Lietuvą, Europą,* t. y. pernelyg nesidalina asmeninio gyvenimo ypatumais, o kalba apie universalesnius dalykus: politinę situaciją, sportą ir pan.

Veiksmažodžių vartosena rodo, kad tiek vyrai, tiek moterys linkę reikšti savo nuomonę žodžiais *sakyti, atrodyti*, tačiau vyrai labiau pabrėžia tokius „griežtus“ veiksmažodžius kaip *reikėti, turėti*, o moterys kalba kiek švelniau*: norėti, galėti, tikėtis*, taip pat savo kalboje jos gana dažnai kalba apie jausmus, meilę (*jausti, mylėti*), t. y. pabrėžia emocijas, būsenas.

Būdvardžių vartosenoje taip pat atsikleidžia tam tikra skirtybė: vyrai savo nuomonę linkę reikšti šiek tiek abejingai, pvz., būdvardžiais *neblogas, normalus, eilinis*. Tuo tarpu moterys dažniau pabrėžia teigiamas savybes, kurias išreiškia su neslepiamu pasigėrėjimu, vartojami teigiamos konotacijos būdvardžiai: *puikus, tikras, mielas, gražus*.

Grafinės priemonės emocijoms reikšti. Ši tyrimo dalis padėjo atskleisti akivaizdų skirtumą tarp moterų ir vyrų kalbos emocingumo: socialiniame tinklalapyje „Facebook“ moterys kur kas dažniau vartoja įvairius grafinius ženklus, kurie padeda atskleisti nuotaiką ir emocijas. Tuo tarpu vyrai yra akivaizdžiai santūresni. Pavyzdžiui, moterų kalboje buvo užfiksuoti 66 jausmaženklių vartosenos atvejai, o vyrų pasisakymuose jų rasti tik 6. Šie paralingvistiniai elementai pakeičia šnekamojoje kalboje egzistuojančią intonaciją, gestus ir pan., į kuriuos moterys labai atsižvelgia. Įvairūs jausmaženkliai ir kiti grafiniai ženklai padeda palaikyti artumą, išreikšti palaikymą, kuris moterų bendravime užima ypatingą vietą. Tuo tarpu vyrams, kaip jau minėta, šie aspektai nėra tokie svarbūs.

Neigiama visuomenės aktualijų vertinimo raiška. Žvelgiant į neigiamą visuomenės aktualijų vertinimą, galima pastebėti, kad vyrai neigiamą vertinimą linkę išreikšti dažniau nei moterys. Tekstyne aptikti 72 vyrų ir 47 moterų neigiamą vertinimą atspindintys leksiniai vienetai.

Iš lentelių matyti (žr. *Priedai* 4 ir 10 lentelės), kad moterys neigiamą vertinimą išreikšia įvairesniais būdais: gerokai dažniau nei vyrai jos vartoja įvairias konstrukcijas. Visgi reikėtų atreipti dėmesį į tai, kad vyrai neigiamai vertindami tam tikras visuomenės aktualijas rašo gyvai ir savo kritiką išreiškia vaizdingąja leksika: pvz., jų tekstyne galima rasti palyginimų, ironijos, metaforų, hiperbolės atvejų. Tai, kad vyrai neigiamai vertindami kokias nors visuomenės aktualijas yra itin emocingi ir impulsyvūs, patvirtina jų tekstyne rasti žargoniniai žodžiai. Moterys kritikuoja kiek „ramesniu tonu“ ir vaizdingosios leksikos vartojimo atvejų yra tik 3. Tačiau įvairių konstrukcijų vartosena rodo, kad jų kalba struktūriškai sudėtingesnė, t. y. labiau apgalvota ir labiau siejasi su rašytine, o ne impulsyvia spontanine kalba.

Neigiamą vertinamąjį pobūdį turinčios leksikos tyrimas atskleidžia, kad vyrai ir moterys pasisakydami internete pabrėžia skirtingus dalykus: vyrai labiau kritikuoja politinę situaciją (*blokada, propagandininkas* ir pan.), o moterys – susvetimėjimą, šaltumą, abejingumą (*patyčių kultūra, baisus smurtas, empatijos stoka*).

Neigiama asmenų vertinimo raiška. Kaip ir kritikuojant visuomenės aktualijas, neigiamo asmenų vertinimo atvejų kiekybiškai kur kas daugiau vyrų kalboje. Jų tekstyne aptikta 60 neigiamą žmonių grupės ar individų vertinimą atspindinčių leksnių vienetų, o moterų – tik 26. Vyrai, kritikuodami tam tikrus asmenis, dažniausiai vartoja daiktavardžius, veiksmažodžius, junginį daiktvardis + būdvardis, tuo tarpu moterys – daiktavardžius bei būdvardžius. Neigiamas vyrų vertinimas pasižymi dideliu ekspresyvumu ir emocingumu – daug vertinamąjį pobūdį turinčių leksinių vienetų yra menkinantys, niekinantys. Vyrai itin dažnai vartoja žargonizmų, svetimosios leksikos, jie netgi kuria naujadarus. Tuo tarpu moterų tekstyne tokių žodžių neaptikta. Taigi vyrai impulsyviai ir emocingai koneveikia jiems neįtikusius asmenis, todėl jų kalboje gausu bendrinėje kalboje retesnių ar beveik nevartojamų žodžių, kuriais siekiama labiau paveikti skaitytoją. Tai daroma vartojant žargonizmus (*marozas*, *užtratyti* ir t. t), svetimybes (*bazaras*, *predictable ir lame*). Tuo tarpu moterys vėlgi išlieka santūresnės ir vartoja gana intelektualius, apgalvotus žodžių junginius, pvz., *absoliuti kultūros stoka*. Tad galima teigti, kad vyrų kritika iš tikrųjų remiasi emocingumu, įspūdžio kūrimu, o moterų – logika.

Teigiama kultūros aktualijų vertinimo raiška. Teigiamai vertindamos kultūros aktualijas moterys aktyvesnės nei kritikuodamos asmenis: aptikti 37 teigiamą vertinimąjį pobūdį turintys leksiniai vienetai. Panašiai tiek – 43 – rasta ir vyrų kalboje, tad čia kiekybinių skirtumų beveik nėra.

Matyti, kad teigiamai vertindami vyrai vartoja kalbą, panašią į moterų: nėra žargono vartosenos atvejų, vartojamos dvinarės, trinarės konstrukcijos. Taip pat tiek vyrai, tiek moterys teigiamai vertindami kultūros aktualijas daugiausia vartoja būdvardžių, nemažai veiksmažodžių. Galima pastebėti, kad teigiamai vertindami ir vyrai, ir moterys renkasi jaustukus, kuriais išreiškia pasigėrėjimą. Tiesa, vyrai vartoja žodžius, kurie pabrėžia kiek kitus kultūros aktualijų aspektus nei tai daro moterys. Jie kalba apie *gerų turistų pritraukimą, šviesų rytojų, prestižą*, tuo tarpu moterims svarbesnis estetinis pasigėrėjimas ir vidinio pasaulio puoselėjimas: *jaukumas, tvyrojanti rimtis, gilumas.*

IŠVADOS

1. Tiriant formaliąją raišką socialiniame tinklalapyje „Facebook“ pernelyg didelių skirtumų nepastebėta. Tiek moterys, tiek vyrai dažniausiai vartoja nekaitomų kalbos dalių žodžius (*ir, kad, su, tai, į o, bet, iš, kaip*), skiriasi tik nominaciniai žodžiai (vyrų kalboje – *Lietuva, metas, pabėgėliai, krepšinis*, moterų – *žmogus, diena, gyvenimas, moteris* ir t. t.). Tekstyno tyrimas atskleidė socialiniame tinklalapyje „Facebook“ aptariamų temų skirtumus: vyrus domina politinė, ekonominė Lietuvos padėtis, sportas, t. y. gan universalūs objektai. Tuo tarpu moterims svarbesnės temos, susijusios su jų gyvenimu – jos kalba tiek apie kasdienius rūpesčius, tiek apie egzistencines problemas.
2. Vyrų kalbą socialiniame tinklalapyje „Facebook“ galima labiau sieti su spontanine, tuo tarpu moterų – su rašomąja. Vyrai, rašydami savo paskyrose, siekia sukelti įspūdį, tad jų kalba gyva ir itin ekspresyvi. Galima teigti, kad kalbama tai, kas mąstoma, t. y. mintys dėstomos laike ir galima jausti, kad jas išprovokavo tam tikros problemos, kurios aptariamos čia ir dabar. Tuo tarpu moterys prieš rašydamos socialiniame tinklalapyje savo kalbą apgalvoja – vartoja gana sudėtingas ir įvairias daugianares konstrukcijas. Tad mintys tam tikra prasme dėstomos erdvėje – jos apmąstomas prieš jas išreiškiant viešai.
3. Vyrai socialiniame tinklalapyje „Facebook“ labiau linkę kritikuoti, o moterys – girti. Tiek tiriant visuomenės aktualijų, tiek asmenų kritiką vyrai vartojo kur kas daugiau neigiamą konotaciją turinčių leksinių vienetų, tuo tarpu moterys labiau linkusios vertinti teigiamai.
4. Socialinio tinklalapio „Facebook“ tyrimas atskleidė, kad komunikuojant moterims labiau nei vyrams svarbi emocinė atmosfera. Tai įrodė paralingvistinių elementų tyrimas – jo metu pastebėta, kad moterys kur kas dažniau nei vyrai naudoja įvairius emocijoms išreikšti skirtus jausmaženklius bei grafinius ženklus.
5. Moterims socialiniame tinklalapyje „Facebook“ būdinga švelnesnė leksika nei vyrams. Visoje tiriamojoje medžiagoje aptiktas tik vienas moterų pavartotas žargoninis žodis (*pošla*), tuo tarpu vyrų kalboje jų pasitaikė itin dažnai (*apsiuostęs, šūdinas, atsilupęs, vėmalinė, bazaras* ir t. t.).
6. Nors analizuojant abiejų lyčių kalbą buvo aptariamos tos pačios temos (visuomenės aktualijos, asmenys, kultūros aktualijos), vertinamąjį pobūdį turinti leksika atskleidė, kad vyrai ir moterys išskiria skirtingus dalykus. Vyrai labiau pabrėžia politines problemas, o moterims svarbu socialinė neteisybė, susvetimėjimas, kasdieniai rūpesčiai. Taip pat moterys atviriau kalba apie savo vidinį pasaulį ir dažniau nei vyrai reiškia susižavėjimą tam tikrais dalykais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Alami, Manizheh; Iranmanesh, Mohammad; Sabbah, Maryam. 2013: Male–Female Discourse Difference in Terms of Lexical Identity. *Research Journal of Applied Science, Engineering and Technology*. Brooklyn: Maxwell Scientific Organization [žiūrėta 2015.10.11]. Prieiga per internetą: < http://maxwellsci.com/print/rjaset/v5-5365-5369.pdf>
2. Bakalnienė, Rita. 2013: Darybinė teigiamo emocinio vertinimo raiška lietuvių ir anglų kalbose: lietuviškų deminutyvų atitikmenys K. Borutos romano „Baltaragio malūnas“ vertime į anglų kalbą. *Žmogus ir žodis* (3). Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas.
3. Balčiūnienė, Ingrida. 2009: Pokalbio struktūros analizė kalbos įsisavinimo požiūriu. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. [žiūrėta 2015.10.15]. Prieiga per internetą: <http://donelaitis.vdu.lt/disertacijos/Balciuniene_2009.pdf>.
4. Barton, Michelle E & Tomasello, Michael. 1944: The rest of the family: the role of fathers and siblings in early early language development. *Input and Interactions in Language Acquistion* (red. C. Gallaway & B. J. Richards). Cambridge University Press: Cambridge.
5. Bijeikienė, Vilma; Utka, Andrius. 2006: Gender Specific Features in Lithuanian Parliamentary Discourse: An Interdisciplinary Sociolinguistic and Corpus–based Study. *Sky Journal of Linguistics* (19). Helsinki: The Linguistic Association of Finland.
6. Brizendine, Louann. 2006: *The Female Brain*. New York: Morgan Road Books.
7. Canary, Daniel J. & Dindia, Kathryn. 1998: *Sex Differences and Similiarities in Communications: Critical Essays and Empirical Investigations of Sex and Gender in Interaction*. Denmark: Lawrence Erlbaum Associates.
8. Cheshire, Jenny. 1997: Linguistic Variation and Social Function. *Sociolinguistics*. London: Macmillan Education.
9. Coates, Jennifer. 2004: *Women, Men and Language*. London–New York: Routledge. [žr. 2016.02.07]. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?id=rokcBgAAQBAJ&pg=PA125&lpg=PA125&dq=same+sex+talk+language+and+gender&source=bl&ots=IrSzsB2t_k&sig=bJMsHcvaVgpGHj7gKIQT71xm8Y0&hl=lt&sa=X&ved=0ahUKEwiCzt2L9LvMAhXGCywKHVmAArgQ6AEIGjAA#v=onepage&q=same%20sex%20talk%20language%20and%20gender&f=false
10. Cruttenden, Allan. 1979: *Language in Infancy and Childhood*. Manchester: Manchester University Press. [žiūrėta 2016.04.22]. Prieiga per internetą:

<https://aggslanguage.wordpress.com/4-4-%E2%80%93-the-basic-variation-theorists-%E2%80%93-labov-trudgill-cheshire-millroy-bernstein/>

11. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. 2011: Elektroninė versija – <http://dz.lki.lt/>
12. Dabašinskienė, Ineta. 2009: Šnekamosios lietuvių kalbos morfologinės ypatybės. *Acta Linguistica Lithuanica* (60). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
13. Damošius, Saulius. 2007: Vertinimo raiška mokslinio stiliaus tekstuose. *Lituanistica* (53). Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla. [žiūrėta: 2015.09.29]. Prieiga per internetą: <http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2007/4/Lit_051_062.pdf>
14. Franciso de, Victoria Leto. 1998: The Sounds of Silence: How Men Silence Women in Marital Relations. *Discourse & Society*. London: Sage Publications.
15. Farb, Peter. 1993. *Word Play: What Happens when People Talk.* New York: Vintage Books.
16. Gaivenis, Kazimieras; Keinys Stasys. 1990: *Kalbos terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa.
17. Galinskaitė, Reda. 2011: Pritarimo strategija jaunimo pokalbiuose: funkcijos ir raiška. *Lietuvių kalba* (5). Vilnius: Vilniaus universitetas. [žr. 2016.02.03] Prieiga per internetą: <http://www.lietuviukalba.lt/index.php/lietuviu-kalba/article/view/33/82>
18. Gal, Susan. 1978: Paesant Men Can‘t Get Wives: Language Change and Sex Roles in a Bilingual Community. *Language in Society* (7). Cambridge: Cambridge University Press.
19. Gray, John & Annis, Barbara. 2013: *Work with Me: The 8 Blind Spots Between Men and Women in Business*. New York: St. Martin’s Press.
20. Goodman, Sharon & Graddol, David. 1997: *Redesigning English: New Texts, New Identities*. London–New York: Routledge.
21. Gudavičius, Aloyzas. 2007: *Gretinamoji semantika.* Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
22. Haas, Adelaide. 1979: Male and Female Spoken Language Differences: Stereotypes and Evidence. *Psychological Bulletin* (3). Washington: American Psychological Association.
23. Holmse, Janet. 1998: Women’s Talk: The Question of Sociolinguistic Universals. *Language and Gender: A Reader* (red. J. Coates). Oxford: Blackwell Publishers.
24. Hunston, Susan & Thompson, Geoff. 2000: *Evaluation in Texts.* Oxford University Press: Oxford.
25. Janušonytė, Rūta. 2005: Jaunimo kalbos etiketas (interneto pokalbių svetainėse). Šiauliai: Šiaulių universitetas. [žiūrėta 2016.09.24]. Prieiga per internetą: <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa0001:E.02~2005~D_20050608_190319-80224/DS.005.0.02.ETD>

26. Jaspersen, Otto. 1922: *Language: It's Nature, Development and Origin*. George Allen & Unwin: London.
27. Klimienė, Kristina. 2012: Vyrų ir moterų kalba lietuviškuose pubicistikos tekstuose. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. [žr. 2015.12.18]. Prieiga per internetą: < http://donelaitis.vdu.lt/disertacijos/Balciuniene_2009.pdf>
28. Kuhl, Joseph W. 2003: The Idiolect, Chaos and Language Custom far from Equilibrium: Conversations in Marocco. Athens: University of Georgia. [žiūrėta: 2016.03.19]. Prieiga per internetą: <https://getd.libs.uga.edu/pdfs/kuhl_joe_w_200308_phd.pdf>
29. Lakoff, Robin. 1975: *Language and Woman's Place*. New York: Harper Colophon Books.
30. Maltz, D. N., & Borker R. A. 1982: A Cultural Approach to Male–Female Miscommunication. *Language and Social Identity* (red. J. J Grumperz). Cambridge: Cambridge University Press.
31. Miliūnaitė, Rita. 2008: Pirmas žvilgsnis į tinklaraščių kalbą. *Kalbos kultūra* (81). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
32. Nauckūnaitė, Zita. 2003: Loginiai ir lingvistiniai sakytinės ir rašytinės raiškos skirtumai. *Žmogus ir žodis* (5). Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas.
33. Pilkington, Jane. 1992: Don't Try and Make Out That I'm Nice: The Diferent Strategies Women and Men Use When Gossping. *Wellington Working Papers In Linguistics*. New Zealand: Victoria University of Wellington
34. Pikčilingis, Juozas. 1971: *Lietuvių kalbos stilistika* t. 1. Vilnius: Mintis.
35. Pridham, Karen F. 2001: *The Language of Conversation*. London−New York: Routledge
36. Rich, Elaine. 1977: Sex–related Differences in Colour Vocabulary. *Language and Speech* (4). Carnegie-Mellon University: Pittsburgh. Prieiga per internetą: < http://www.cs.utexas.edu/~ear/Sex-Related_Colour.htm>
37. Rygnevič, Renata. 2007: Anoniminio teksto autoriaus lyties nustatymo klausimai. *Jurisprudencija* (11). Vilnius: Myklolo Romerio universitetas.
38. Ryklienė, Asta. 2000: Bendravimas internetu: kalbėjimas rašant. *Darbai ir dienos* (24). Kaunas: VDU leidykla.
39. Ryvitytė, Birutė. 2005: Vertinimo raiška lingvistinių knygų recenzijose. *Žmogus ir žodis* (1). Lietuvos edukologijos universitetas: Vilnius.
40. Sakalauskienė, Vilija. 2005: Veiksmažodžių abstraktų pateikimas dabartinės lietuvių kalbos žodynuose. *Kalbos kultūra* (78). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

41. Sharlene, Hesse. 1976: Hoity–Toity Talk and Women. Michigan: University of Michigan. [žiūrėta: 2016.02.17]. Prieiga per internetą:
< https://deepblue.lib.umich.edu/bitstream/handle/2027.42/50906/131.pdf>
42. Talbot, Mary M. 1998: *Language and Gender*. Cambridge: Polity Press.
43. Tannen, Deborah. 1990: *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*. New York: William Morrow and Co.
44. *Tarptautinių žodžių žodynas*. 2010–2013: Elektroninė versija – <http://www.tzz.lt/>
45. Vinton, Virginia C. 1994: *The Variable (th) in Dallas African American Vernacular English*. [žiūrėta: 2016.01.25] Prieiga per internetą:
<https://uta-ir.tdl.org/uta-ir/handle/10106/1185>
46. Žalkauskaitė, Gintarė. 2012: Idiolekto požymiai elektroniniuose laiškuose. Vilnius: Vilniaus universitetas. [žiūrėta 2016.04.03]. Prieiga per internetą:
<http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2012~D_20120118_131320-23362/DS.005.0.01.ETD>
47. Župerka, Kazimieras. 1995: *Sakytinio ir rašytinio teksto sintaksinė kondensacija*. Sakytinis ir rašytinis tekstas: mokslinės konferencijos tezės. Šiauliai: Šiaulių universitetas.

SUMMARY

This study analyzes the difference between men and women language features and expression evaluation. The aim of this thesis is to find out what features of formal language and lexicon do different genders choose while evaluating particular objects. This study involves two corpuses – men‘s and women‘s (total number of words – 58 921) and, by using a combination of qualitative and quantitative data, is investigating formal language and graphical features, which additionally reveals the emotions and lexicon that shows an evaluation of both genders. The results of this study revealed that there are no major differences between genders in features of formal languages in the social network „Facebook“ but it also showed that women tend to express their emotions by using graphical elements. The investigation of evaluating expression reveals that men are also quite emotional but this feature does not occur in terms of graphical elements. Men tend to reveal their emotions by using rough language instead. Men‘s language has quite a lot of laconic, spoken language characteristics whereas women use a restrained lexicon and their language is more like the written type.

PRIEDAI

4 lentelė. **Visuomenės aktualijų kritika**

Vertinimo raiškos priemonės	*Pavyzdžiai*	*Iš viso*
Vienanarės priemonės		
Būdvardis	*Blogas* (3), *tuščias* (3), *baisus* (1), *bevertis* (1), *iracionalus* (1), *primityvus* (1), *tragiškas* (1), *įtartinas* (1), *neaiškus* (1), *negražu* (1), *neaišku* (1), *nepatogu* (1)	16
Daiktavardis	*Baisumas* (1), *kaimietis (prk.)* (1), *pasipiktinimas* (1), *badmetis* (1), *blokada* (1), *propagandininkas* (1), *kratinys* (1), *spygavimas* (1), *apribojimas* (1), *nesąmonė* (1)	10
Veiksmažodis	*Nesugebėti* (1), *naikinti* (1), *diskriminuoti* (1), *žlibinėti (prk.)* (1), *kenkti* (2), *menkinti* (1), *pritrūkti* (1), *sugriauti* (1), *okupuoti* (1)	10
Prieveiksmis	*Blogai* (2), *negerai* (1)	3
Dvinarės konstrukcijos		
Daiktavardis + veiksmažodis	*Gyventi sovietmečiu* (1), *neturėti teisės* (1), *nesakyti tiesos* (1), *maukti alų* (1), *ėsti karbonadą* (1), *klausyti aliukų* (1)	6
Daiktavardis + būdvardis	*Alkana liaudis* (1), *gili piktdžiuga* (1), *pusbadis žmogus* (1), *fašistiškas patriotizmas* (1), *apgailėtinas farsas* (1)	5
Veiksmažodis + prieveiksmis	*Labai siutina* (1), *isteriškai hiperbolizuoti* (1)	2
Būdvardis + prieveiksmis	*Nelabai įdomus* (2)	2
Prieveiksmis + dalyvis	*Egzageruotai žeminantis* (1)	1
Prieveiksmis + veiksmažodis	*Tuščiai iššvaistyti* (1)	1
Vaizdingoji leksika		
Žargonas	*Apsiuostęs* (1), *šūdinas* (1), *atsilupęs* (2), *vėmalinė* (1), *lūzeris* (1), *heroinšikas* (1)	7
Palyginimas	*Tuščias kaip Graikijos biudžetas* (1), *savižudybė ir jos priežastys/aplinkybės yra gerokai mažiau svarbios ir neaprašomos vėlgi per tris puslapius kaip Užkalnio myžimas sau ant batų* (1), *skylėtas kaip rėtis* (1)	3
Ironija	*Man džiugu, nes tai rodo kad ir aš kada nors panorėjęs, galėsiu būt žurnalistu* (1), *atsidėkodami pakėlė kainas* (1)	2
Metafora	*Kokio didumo rakštis turėjo būti įvaryta į šventojo premjero, ant titaniškų pečių laikančio visą socdemų populiarumą, kulną, kad būtų tokia isteriška reakcija* (1), *lipti ant galvos* (1)	2
Hiperbolė	*Pegasas turi visus pasaulio blogus vertimus į lietuvių kalbą* (1)	1

5 lentelė. A**smenų kritika**

Vertinimo raiškos priemonės	*Pavyzdžiai*	*Iš viso*
Vienanarės priemonės		
Daiktavardis	*Diedas* (1), *kaimietis* (*prk.*) (1), *išsigimėlis* (*prk. niek.*) (1), *kvailys* (1), *sukčius* (1), *apgavikas* (1), *įžūlumas* (1), *akiplėša* (1), *barakuda* (*prk.*) (1), *mažatikis* (1), *chuliganizmas* (1), *šmeižtas* (1), *nevykėlis* (1)	13
Veiksmažodis	*Nesigėdyti* (1), *inkšti (prk.)* (1), *okupuoti* (*prk.*) (1), *nemėgti* (1), *prieštarauti* (1), *nepatikti* (1), *ignoruoti* (1), *nesuprasti* (1), *nerūpėti* (1), *nervuoti* (1)	10
Būdvardis	*Nebeįdomus* (1), *kvailas* (1), *absurdiškas* (1), *įžūlus* (1), *chuliganiškas* (1)	5
Dvinarės konstrukcijos		
Daiktavardis + būdvardis	*Banali nesąmonė* (1), *nykus prikolas* (*žarg.)* (1), *baisi bėda* (1), *didžiulė problema* (1), *ksenofobiniai pasisakymai* (1), *tūžmingas kratinys* (1), *pobjauris poelgis* (1) *hiperagresyvus idiotas* (1), *liūdnos verksnės* (1)	9
Daiktavardis + daiktavardis	*Galvų nusukinėtojas* (1), *proto trūkumas* (1), *intelegentų tryda* (1)	3
Daiktavardis + veiksmažodis	*Išsiugdyti toleranciją* (1), *griauti pamatus* (1), *naikinti normas* (1),	3
Veiksmažodis + prieveiksmis	*Inteligentiškai skalyti* (*prk. niek.*) (1)	1
Vaizdingoji leksika		
Žargonas	*Išsimėžti* (1), *užtratyti* (1), *chunveibinas* (1), *bazaras* (1), *vatnikas* (1), *marozas* (1), *lūzeris* (1), *treninginis atmarozkas* (1)	8
Ironija	*Kuklus namukas* (1), *mokslo vaisiai saldūs ir akademinis darbas atsiperka* (1)	2
Svetimybės	*Predictable ir lame fufelis* (1), *bajeris* (1)	2
Metonimija	[…] *Dargužaitės, radvilavičiūtės, kazlauskaitės, sergejės kanovičės ir dar vinokuras* (1)	1
Metafora	*Nušalti smegenis* (1)	1
Hiperbolė	*Šitie užvažiavimai yra ne vien 1980 olimpiados laikų senumo* […] (1)	1
Naujadarai	*Liberalkomjaunuoliškas* (1)	1

6 lentelė. **Teigiamas kultūros aktualijų vertinimas**

Vertinimo raiškos priemonės	*Pavyzdžiai*	*Iš viso*
Vienanarės priemonės		
Būdvardis	*Įdomus* (1), *įdomiausias* (1) *plastiškas* (1), *ilgaamžis* (1), *aktualus* (1), *įspūdingas* (1), *šaunus* (1), *prestižinis* (1), *nuostabus* (1), *sėkmingiausia* (1), *geras* (3), *puikus* (1), *žavus* (1), *gražiausias* (1), *draugiškas* (1), *gražus* (1)	18
Veiksmažodis	*Motyvuoti* (1), *patikti* (1), *nustebinti* (1), *didžiuotis* (1)	4
Jaustukas	*Valio* (3), *oho* (1)	4
Daiktavardis	*Talentas* (1), *dvasingumas* (1), *gražuolis* (1)	3
Prieveiksmis	*Puošniai* (1), *įspūdingai* (1), *gerai* (1)	3
Dvinarės konstrukcijos		
Būdvardis + daiktavardis	*Šviesus rytojus* (1), *paminklas Mačiuliui* (1), *gyvos tradicijos* (1)	3
Veiksmažodis + daiktavardis	*Mažinti sergamumą* (1), *simbolizuoti progresą* (1)	2
Veiksmažodis + dalyvis	*Stebėjau išsižiojęs* (1)	1
Daiktavardis + daiktavardis	*Civilizacijos požymis* (1)	1
Trinarės konstrukcijos		
Veiksmažodis + būdvardis + daiktavardis	*Paliesti opias problemas* (1), *pritraukti gerų turistų* (1)	2
Veiksmažodis + veiksmažodis + daiktavardis	*Verčia linguoti galvą* (1)	1
Vaizdingoji leksika		
Metafora	*Rauna smegenis* (1)	1

10 lentelė. **Visuomenės aktualijų kritika**

Vertinimo raiškos priemonės	*Pavyzdžiai*	*Iš viso*
Vienanarės vertinimo raiškos priemonės		
Būdvardis	*Apmaudu* (3), *koktus* (1), *purvinas (prk.)* (1), *liūdnas* (1), *neracionalus* (1), *bukas* (*prk.*) (1), *graudu* (1), *nejauku* (1)	10
Veiksmažodis	*Žeminti* (2), *nepatikti* (1), *niekinti* (1), *pasišlykštėti* (1), *bijoti* (1), *užčiaupti* (1)	7
Daiktvardis	*Gėda* (1), *bailys* (1)	2
Prieveiksmis	*Blogiausiai* (1), *apmaudžiau* (1)	2
Dalyvis	*Šokiruotas* (1)	1
Dvinarės kontrukcijos		
Daiktavardis + būdvardis	*Baisus smurtas* (1), *siauri protai* (1), *grubus bendravimas* (1), *aktuali problema* (1), *kvailos feministės* (1), *pasigailėtinas paradas* (1), *neintelektualus pradas* (1), *skaudžiausia problema* (1)	8
Daiktavardis + veiksmažodis	*Ignoruoti problemą* (1), *kaltinti aukas* (1), *paversti ubagu* (1), *išnyksta lygiavertiškumas* (1)	4
Daiktavardis + daiktavardis	*Regreso simbolis* (1), *empatijos stoka* (1), *patyčių kultūra* (1), *mulkių valdžia* (1)	4
Daiktavardis + dalyvis	*Tikrovės neatitinkantis* (1), *nesprendžiama problema* (1)	2
Veiksmažodis + priveiksmis	*Liūdnai nustebau* (1)	1
Trinarės konstrukcijos		
Daiktavardis + daiktavardis + būdvardis	*Gajus visuomenės stigmatizavimas* (1)	1
Daiktavardis + daiktavardis + daiktavardis	*Bendruomeniškumo, empatijos trūkumas* (1)	1
Daiktvardis + daiktvardis + prieveiksmis	*Žemiau imbecilumo ribos* (1)	1
Vaizdingoji leksika		
Metonimija	*Tai nebe juokinga, o apgailėtina, selų, gražulių laikas praėjo ir dabar į kelią atėjo sveikas protas* (1)	1
Metafora	*Lieti purvą* (1)	1
Žargonas	*Pošla* (1)	1

11 lentelė. **Asmenų kritika**

Vertinimo raiškos priemonės	*Pavyzdžiai*	*Iš viso*
Vienanarės vertinimo raiškos priemonės		
Daiktavardis	*Islamofobija* (1), *rasizmas* (1), *homofobija* (1), *dundukas* (1), *neišsilavinimas* (1), *kvailumas* (1), *liurbis* (*menk*.) (1), *žioplys* (*menk*.) (1), *kaltininkas* (1), *šiukšlė (prk.)* (1)	10
Būdvardis	*Neįdomus* (1), *apgailėtinas* (1), *agresyvus* (1), *liūdna* (1), *nenormalu* (1)	5
Veiksmažodis	*Niokoti* (1), *išvedžioti* (*prk*.) (1), *nesikeisti* (1), *vogti* (1)	4
Dvinarės konstrukcijos		
Daiktavardis + būdvardis	*Ūmus būdas* (1)	1
Daiktavardis + įvardis	*Jokios pagarbos* (1)	1
Veiksmažodis + prieveiksmis	*Mielai švaistyti* (1)	1
Trinarės konstrukcijos		
Daiktavardis + daiktavardis + būdvardis	*Absoliuti kultūros stoka* (1)	1
Daiktavardis + dalyvis + prieveiksmis	*Tobulai dresuota marionetė* (1)	1
Keturnarės kontrukcijos		
Daiktavardis + daiktavardis + būdvardis + būdvardis	*Primityvi, tulžinga senukų kompanija* (1)	1
Vaizdingoji leksika		
Metafora	*Lieti purvą sukauptą dėl asmeninių priežasčių* (1)	1

12 lentelė. **Teigiamas kultūros aktualijų vertinimas**

Vertinimo raiškos priemonės	*Pavyzdžiai*	*Iš viso*
Vienanarės raiškos priemonės		
Būdvardis	*Šviesus* (1), *muzikalus* (1), *tikras* (1), *nerealus* (1), *gražus* (2), *nuostabus* (1), *nebanalus* (1), *gilus* (1), *kokybiškas* (1), *įspūdingas* (1), *ramus* (1), *jaukus* (1), *neįtikėtinas* (1), *švaru* (1), *tikra* (1), *pozityvu* (1), *gera* (1)	18
Veiksmažodis	*Rekomenduoti* (3), *tikti* (1), *patikti* (1), *džiuginti* (1)	6
Prieveiksmis	*Atvirai* (1), *paprastai* (1)	2
Jaustukas	*Ačiū* (1)	1
Dvinarės kontrukcijos		
Daiktavardis + veiksmažodis	*Tvyrojo rimtis* (1), *galimybė susipažinti* (1), *suteikė žinių* (1)	3
Daiktavardis + daiktavardis	*Atrama gyvenime* (1)	1
Prieveikmis + būdvardis	*Labai vizualus* (1)	1
Prieveiksmis + būdvardis	*Stipriai stipru* (1)	1
Trinarės konstrukcijos		
Daiktavardis + veiksmažodis + veiksmažodis	*Neleisti apdulkėti mintims* (1), *siela atsikvėps, padėkos* (1)	2
Daiktavardis + daiktavardis + veiksmažodis	*Muzika yra terapija* (1)	1
Daiktavardis + prieveiksmis + dalyvis	*Tobulai „sukaltas“ filmas* (1)	1